

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A belhivatalnokok anyagi ellátásáról.

II.

A végső követelmény volna a nyugdíjintézet létesítése, a mely azonban már nem annyira a lelkészek érdeke, mint az egyházközségeké. A papok magok káplántartással könnyen gondoskodhatnak hivataluk ellátásáról, de hogy minő rombolásokat visz véghez egy-egy elaggott, erőtlenedett vagy elkényelmesedett lelkész kormányzása az illető egyházközség anyagi és szellemi állapotában, azt csak az tudja, a ki már látott ilyet. Szerintem tehát közvetlenül az egyház közérdeke kívánja meg a lelkészi nyugdíjintézet felállítását. A lelkészeknek ebben inkább csak az az érdekek, hogy jól legyen az megcsinálva. És itt, ennél a pontnál először is arra veszek magamnak alkalmat, hogy a nyugdíjügy rendezését, illetőleg fölmerült eszmék egynémelyikével szemben állást foglaljak. Állást először is azzal szemben, mely szerint 1600 koronában lenne megállapítva a nyugdíj összege, mert ezzel éppen azok a tekintélyesebb gyülekezetek volnának kitéve a lassu elzüllesnek, a melyek jobb fizetést adnak lelkészeiknek. Bizony mondom, nehéz dolog volna a törvény tiszteletben tartása mellett, még a szívtelenség vértjét fel is övezve, igazságosan nyugalomba kergetni valakit, a ki magától nem akar menni, sajnálva odahagyni az esetleg két-báromannyi jövedelmet. Ugyanebből a szempontból nem tudom helyeselni a konvent nyugdíj-tervezetét sem, mely 4000 koronában veszi fel a nyugdíj maximális összegét. Hát a rákospalotai, szászvárosi, budapesti, mezőturi, szentesi, dombrádi, derecskei, debreceni stb. egyházak lelkészei nem szolgáltattak rá a teljes fizetésükre, és ezek az egyházak azt érdemlik az egyetemes egyháztól, hogy a bekövetkező szükség esetén papjaik csak kényszernek engedve adjanak helyet fiatalabb erőknek?

Nem helyeslem továbbá azt a felfogást sem, a melynél fogva csupán rokkantság esetére volna kilátásba helyezve a nyugdíj. Ezzel, akár az egyházak közérdekét, akár a lelkészi kar érdekét tekintjük, majdnem csak ott volnánk, a hol eddig voltunk. Micsoda odiosus esetek és a visszaéléseknek minő különböző fajtái következnenek ebből, és mennyire ki volnának téve egyes lelkészek a felsőbbjeik önkénykedésének! Aztán hát az a lelkiismeretes lelkész, a ki négy vagy öt évtizeden át a soha meg nem szakadó felelősség és az ezzel együtt járó gond, valamint a szüntelen készenlét és várakozás kényszerüése miatt egy percnyi vacatiót sem élvezhetett, azt érdemli-e meg, hogy esetleg csak halálával vagy a halálnál is rosszabb állapotával nyerjen végre egy kis otiumot, a mely pedig annyira szükséges a mai ideges korban mindenkinek? Bármely más foglalkozású embernek van hivatala gondjaitól nyugodt perce, csak a lelkésznek nincs, és ebben csakugyan különbözik a lelkészi tiszt valamennyi többitől (mert ezt szokták felhozni a csupán rokkantak nyugdíjintézete mellett), de ebből nem az következik, hogy ennél fogva halála pillanatáig felvontidegekkel éljen, hanem éppen ellenkezőleg az, hogy annyival inkább szerezhesse meg valamikor a gondtól üres nyugalmat. Átmeneti intézkedésnek megjárja az egyedül rokkantság esetén való nyugalmazás, de a végleges cél nem lehet egyéb, mint a negyven évi szolgálat után teljes fizetéssel az ezt megelőzőleg bekövetkezett rokkantság esetén pedig a szokott százalék-számítás szerinti összeggel való nyugalomba léphetés.

Nem lehet elhallgatnom azt sem, hogy fájdalmasan lepott meg az a mellőzés, a melyben a lelkészek családjai fognak részesülni, mikor továbbra is a gyámintézet nyomoruságos alamizsnájára lesznek utalva. Mig a legutolsó irnok nyugdíjjogosult özvegyének 680 korona lesz ezen-

tul a nyugdíja, addig a református püspök özvegye 500 koronát fog kapni. Miért ne lehetne a meglevő gyámintézetet egybeolvasztani a tervbe vett nyugdíjintézettel, és éppen olyan módok mellett gondoskodni itt is az özvegyekről és árvákról, mint a más pályákon, például a tanárin? És miért nem teljesítik a lelkészi nyug- és gyámintézettel kapcsolatban, tehát a legtermészetesebb módon azt a kötelezettséget, hogy a theologiai tanárok nyugdíjazásáról is gondoskodják az egyház-egyetem? Ha már némely nagyjainknak akár magánbölcseisége, akár rossz akarata kizárta a theologiai tanárokat az országos nyugdíjintézetből, nem kellene halogatni ennek az elintézetlen becsületbeli ügynek a rendezését. Bizonyosan biztosabb alpra lehetne fektetni ezt is, ha a lelkészekével együtt lenne megalkotva. A theologiai tanárok lelkész-volta is, nyilvánvalóbban ki volna tüntetve s testvéri közösségek a lelkészekkel még bensőbbé válnék.

Aztán így gyógyítható volna az a roppant mérvű méltánytalanság is, hogy a lelkészi hivatalban töltött évek a theologiai tanárságot vállalóknak be nem számíttatnak Debrecen kivételével sehol sem.* csak kivételesen egyetlenegy, kiváló szerencsével bírónak. Talán csak nem arra az állapotra törekednek vezérférfaik, hogy kizárólag papjelöltekből, segédlelkészekből kerüljenek ki a theologiai tanárok? Bármennyire nagyérdemű egyének legyenek is az ilyenekből válasz-

* A korpótlékoknál a lelkészi pályán eltöltött évek Debrecenben sem számíttatnak be.
Szerk.

tott tanárok, eszményi állapotnak még se volna mondható ennek mesterséges eszközökkel rendszerré tétele, és a mellett igazságtalan is azzal a lelkészi karral szemben, mely az egyházi élet rendben tartásának munkáját és gondját a maga vállain annyi kitartással, oly csüggedetlenül hordja. Szerintem még a gymnáziumi vallásnagrok és az állandósított katecheták is ebbe a nyugdíjintézetbe volnának átveendőek, éppen lelkészi jellegöknél fogva és arra való tekintettel, hogy alkalom-adtával akadálytalanul léphessenek át egyik hivatalból a másikba. Amennyivel többbe kerülne a nyugdíjintézet eme kiterjesztése, annyival kevesebb volna az országos tanári és a tanítói nyugdíjintézet kiadása, minélfogva a kormánynak semmibe sem kerülne, ha a megfelelő és a most megtakarított összeggel több segínyt adna a lelkészi és theol. tanári nyugdíjintézet részére. Valószínűleg ebbe a nyugdíjintézetbe kell majd fölvenni az önálló kántorokat is, mert hogy ezekről szintén kötelessége az egyháznak gondoskodni, az bizonyításra nem szorul.

A tanítói és tanári fizetésekre vonatkozólag semmi egyéb tenni valója nem lehet az egyháznak, mint hogy tökéletesen ugyanannyiban állapítsa meg, a mennyiben most megállapítja az állam. A méltányosságnak és az igazságosságnak legelemibb követelménye ez, de meg az egyház érdekei szintén parancsolólag utalnak rá. S még halogatni sem lehet, nehogy úgy járjon az egész református egyház, mint járt p. o. a sárospataki kollegium, mely alig két évvel ezelőtt

TÁRCA.

Szabolcska mint protestáns vallásos költő.

*Irta és az 5-ik prot. estélyen márc. 1-én felolvasta:
Teleky Janka.*

Nem szólok ezúttal a nép egyszerű, naiv gondolkozásmódját, közelebből pedig a magyar nép jellemző faji sajátosságait oly geniere valló rátermettséggel elbűnk állító népköltőről. Mellőzöm a nagy sovínista magyart is, kinek erős fajszeretete, az édes honi földhöz való szívós ragaszkodása különösen külföldi eredetű költeményeiben nyilvánul meg a szokottnál nagyobb hévvel. Sőt mellőzöm a szerelem építő, és romboló hatalmát oly páratlan közvetlenséggel megéneklő Szabolcskát is. Mellőzöm pedig azért, mert célom egyedül a „magyar pap”-pal foglalkozni, kinek költészete alaphangulatát a kalvinista szabadabb szellemmel párosult mély vallásos meggyőződés alkotja meg.

Vajjon micsoda az az alap, melyben e vallásos meggyőződés oly biztos támaszpontra lelt? Vessünk egy pillantást a költő gyermekkorára, s a felelet önként kínálkozik. Nevezetesen; az alap nem más, mint ama vallásos érzület, melyet jótékony befolyásával a családi kör, közelebből pedig az édes anya teremtett meg a

gyermek fogékony lelkében. Megteremtésén fáradozott pedig azzal a célzattal, hogy soha többé ki ne törölődjék onnan, hogy ne semmisíthessék meg sem a megpróbáltatások nehéz órái, sem a tudással együtt járó kétkedés. Hiszen a tudás csak azért kétkedik, mert a véges emberi ész törpe az Isten lényét felfogni . . . Oda nem tudás . . . oda hit szükséges! S az édes anya nem hiába fáradozott. Így történt! A hit, melylyel a felserdült gyermek, elhagyva a szülei ház templomát, az életbe lépett ki; hasonlóan a melegházban megerősödött, s immár a szabad természetbe bátran kiülthető palánthoz — nem pusztult el. — Megingani megingott egy pillanatra. Megingatták az élet látszólagos dissonantiái: a „még sohasem vétkezett, ártatlan s mégis — nyomorék gyermek,” a „csupán szegénységért megvetett s lenézett ember,” a „szűz erényt példázó cégeres bűn,” a „Krisztus nevében gyűlölködő s átköző hit.” Megingatta továbbá az Isten létezését kétségbevonó, sőt sokszor megtagadó materialista korszellem, mely nemesak a hitetlenek lenező gunyjában támadta könyörtelenül, hanem a tudományos munkák bizonyító erejű tiszta, világos érveléseiben is. Igen; mindezek mondom megingatták. De vajjon csoda-e ez? Mert hol az az erős hatalmas tölgy, mely fölött a tomboló vihar bántatlanul száguldana tovább, sőt, a mely a szélvész által tépve egy egy szép, lombos ágát is el ne vesztené? De a törzs, az sértetlen maradt! Hite alapjában meg

rendezte az eddigi körülményekhez képest meglehetősen tisztességesen tanárai fizetését, s már is újra messze tul lett szárnyalva. Mert abból a nagy különbségből, a mi most fog mutatkozni az állami és felekezeti tanszemélyzet fizetése közt, csalatkozhatatlanul az az állapot fog idő folytán elkövetkezni, hogy az egyház csak a selejtesebb elemekből fogja toborozhatni tanárait és tanítóit, s alig elvétve, kivételesen kerül egy-egy jobb erő a felekezeti iskolákhoz, de az is csak átmeneti helyzetnek fogja tekinteni a maga felekezeti működését, s minél tovább marad ebben az egyre kedvezőtlenebbé váló helyzetében, annál kedvetlenebbül fogja hordozni hivatala terheit.

Az akadémiai tanárokkal legkönnyebben elbánhat az egyház. Ezeknek, kivált a theologiaiaknak, kell itt élniök és halniok. A theologiai tanárok legfeljebb papoknak mehetnek, és a mint a néhai nagynevű Mitrovics Gyula esete bizonyítja, az egyházi főhatóságok most már még a legkitünőbb tanárt is minden marasztás nélkül bocsátják el oly áldásosan betöltött tanszékéről. Ez pedig nem mindig volt így, régebben másként ment a dolog. Azonban az új kor-szellem, vagy talán egyéb indok, jelenleg ebben az irányban halad, s hogy realis szemmel nézi a világot, az bizonyítja, hogy még eddig egyetlen theologiai tanszék se maradt sehoh se betöltetlenül a miatt, hogy ne akadt volna reá vállalkozó. Még a jogi tanszékekre is akadnak. Igaz, hogy legtöbbszörre nem kész emberek, de előbb-utóbb készekké válnak, sőt némelyik di-

csőséget is szerez működésével. Megbecsülhetetlen szerencséje a ref. egyháznak, hogy mindössze egyetlen-egy állami jogakadémia van, mert különben az ilyeneket is elragadná tőle az állam. De hát tényleg az a helyzet, hogy az egyetemen kívül csak egyetlen állami intézethez gravitálhatnak jogakadémiáink képesített tanerői. Gravitálnának is. Ujabban egy ott megüresedett tanszékre három ref. jogakadémiánk megfelelő képesítéssel bíró tanára pályázott, s a negyedikről is bizonyosan csak azért nem pályázott a szaktanár, mert nem volt meg az egyetemi magántanári habilitatiója.

Azonban az egyháznak erre a helyzetre semmit sem szabad építenie. Legalább is nem volna tőle tisztességes számítás. Éppen oda kell emelnie akadémiai tanárainak a fizetését, a hol az államiaké áll, valamint oda a néptanítók és a gymnáziumi tanárok fizetését is, a hol a megfelelő állású állami tanszemélyzeté áll. Nem pedig afféléket iktatni törvénybe, mint a hogy most tervezi a konvent, hogy a tanítóké 1000 koronáról 1500 koronára, a gymnáziumi tanároké 2400 koronáról 4400 koronára, az akadémiaiaké 3200 koronáról 5200 koronára emelkedő legyen. A lutheránus egyház már a budapesti zsinatán arra az egyedül helyes elvi álláspontra helyezkedett, hogy „a tanerők évi díjazása a megfelelő állású állami tanerők díjazásával fokozatosan lehetőleg egyenlővé teendő.“ (195. §.) Igaz, hogy ugyanannak a zsinatnak volt ahhoz is bátorsága, hogy megszabja a lelkeszi fizetés 1600 koronás mi-

nem rendülhetett. És ez sem csoda. Mert vajjon kitörölhetők-e a lélekből a gyermekkori benyomások? Kitörölhető-e a gyermekemlékek változatos sokaságát harmonikus egészszé olvasztó kép: az édes anyja képe? Nem! A költő maga mondja:

„A sok mosolygó gyermekemlék
Mind újra éled, mind körülvesz.
S bennem a sokszor ostromolt hit
Ujra a hívő gyermeké lesz.“

Édes anyjáról pedig, kinek érzi, legtöbbet köszönhet, így emlékszik meg:

„Nem féltém én a világot
Sülyedéstől, elromlástól.
Lesz itt mindig résztvevő szív,
Szeretet, mely másért lángol.“

Az örök szép, az örök szent
Mindörökké fentragyognak,
Lesznek mindig egész lelkek:
A kik imádkozni fognak.

Lesznek mindig úttörői
Nagy, vezérlő eszményeknek,

Szóval mindig lesz jó ember:
Mig csak édes anyák lesznek.“

Magára nézve is igazolja ezt „Dal az anyai csókról“ c. költeményével, melyet e szavakkal végez:

„És hogy ugy halok meg: semmiül, szegényen,
Ma már én is érzem.
De ha koldust látok — ki tud arról tenni —
Hogy az anyám csókját — nem tudom feledni.“

S ezt az anyai csók szentsége által megpecsételt gyermekbítet viszi ki a későbbi d . . . i theologus külföldre, a romlott erkölcsű világáros, Páris mételyező hatású levegőjébe, hogy megmutassa, miszerint a leg-erősebb próbát is sértetlenül kiállja az. Avagy a pezsgő utcai élet zajától elnyomott párisi harangok panaszos kongását hallgatva nem-e így sóhajt fel:

„Nekem, nekem szólt.
Megértettem:
„Árvák vagyunk itt
Mind a ketten.“

Az öntudatlan gyermek talán nem fogta fel, a jelenből szüntelen a jövőbe tekintő ifju talán nem méltányolta eléggé, ellenben a meglett férfi érzi: mi kin-

nimumát, és volt ahhoz is szive, hogy a lelkesi nyugdíjintézetet is megalkossa. Még eddig egyik református zsinat se szolgált rá, hogy valami nagy elismeréssel legyünk működése iránt s a jövő zsinat iránt se töltöttek el valami túlságos várakozással, de elvégre is a közvélemény megnyilatkozásával csak nem fog az is állandóan és mindenben szembe szállani. És nem fogja talán megvárni, a mi még szintén megtörténhetik, hogy a törvényhozás mondja ki kötelezőnek a felekezeti tanárok fizetésének az államiakéval való teljes egyenlőségét. A miből — ha egyéb nem — annyi haszon bizonyosan volna, hogy a felekezeti tanárok nyugdíjának a lakbér révén való megcsonkítása megszűnnék. Egyébiránt hiszem, hogy az 1884. évi XXVII. törvénycikk revisiójánál ez a sérelem ki is fog küszöböltetni, s az az intézkedés fogja felváltani, hogy az állami fizetési osztályok szerinti lakbéréket tartozik megadni a felekezet is tanárainak.

Nagyon szomorú volna, ha az a sivár felfogás jutna uralomra zsinatunk tagjai közt, a melynek egy előkelő világi konventi tag a múlt őszszel magán körben, egy lelkesi tag pedig három évvel ezelőtt nyilvánosan adott kifejezést, midőn megróvólag nyilatkoztak a tanárok fizetésjavítás iránti mozgalmairól, hivatkozva legalább egyikök arra, hogy régebben ideálokért harcoltak a protestáns tanárok. Ki merem apodiktice mondani, hogy ez úgy elméletileg, mint történelmileg merőben helytelen felfogás. Elméletileg azért, mert rég megállapított, tapasztalatból elvont

igazság az, hogy ideálokért csak az harcolhat, csak az áldozhat, a kinek nem kell örökös küzdelmet folytatnia az eladósodás ellen, és a kit nem vonnak le a föld porába folytonosan a háztartás garasos érdekei. Másfelől történelmileg is valótlan állítás, a mennyiben képes vagyok akár-mely pillanatban okirattal igazolni, hogy időnként nem kisebb nevű sárospataki tanárok panaszkodtak fizetésök csekély voltára, mint Szathmári Paksi Mihály, Öri Fülep Gábor, Kövy Sándor, Vályi Nagy Ferencz, Lácza Szabó József, Nyíri István, Szombathi János. Többet is tudnék felsorolni, de miért? Soha se keressen a református egyház ezeknél hirnevesebb tanárokat, és ime, mégis panaszkodtak, ha volt rá okuk, s kérték fizetésök javítását, némelyikök nem is egy ízben. Éppen a végett, hogy zavartalanul harcolhassanak az ideálokért, s ne kelljen a napról-napra való megélhetés folytonos aggodalmaira fecsérelniök erejüket.

A mostani és ezentuli tanárok is csak akkor fognak erősen megállhatni hivatásuk magaslátán, ha megszabadítja őket az egyház az eszményi élet legterhesebb nyüjétől: a lelket ölö nélkülözéstől. Nem kívánnak ők többet, csak annyit, a mennyire az állam érdemesíti a maga megfelelő állásu munkásait. Erre pedig ők is rászolgálnak, s meg is lehet nekik adni, ha van egyházszeretet, van jóakarát és van bátorság a vezető egyéniségek lelkében.

Ezt ugyanis éppen úgy, mint a lelkészek igényeit ellátni, egyetlen módon lehetséges: az

cset bir e hitben. Az elmúlt évek hosszú során át visszapillantva feltűnik képzeletében a családi ház . . . Látja a gondtalanul futkosó gyermeket, a mint testben, lelekben kifáradva, anyja ölébe hajtott fejjel mondja el esti imádságát:

„Három angyal fejem felett:
Egyik megőriz engemet,
Másik szememet bezárja,
Harmadik lelkemet várja — Ámen.“
S gyermeklelke első naiv fohászára gondolva így ír:
„Mondjatok bár balgatagnak,
Nevessetek ki: mit nekem,
Gyermekhitem tündér világát
Már én soha el nem vetem.
Tudom én jól, hogy jó az Isten
— A böles bármit beszéljen is —
Ő küldte le, s itt hagyja mindig
Fejem felett a három angyalt.“

Majd változik a kép . . . Látja magát nagyapja ölében ülve, a mint betűzgetni a Biblián, az égből tüzes nyelv képében alászálló „Szentlélek Isten“ csodás történetén tanul: S bár akkor szivesebben kutatott volna pajtásaival madárfészkek után, most hálásan ismerem el hogy:

„Ott láttalak mégis kiszállani
Az ámuló sorok közül.
Zugó szelednek zendülése
Először ott ölelt körül
Szentlélek Isten.“

Legszivesebben gondol mégis a karácson éjszákra. Ilyenkor a „bethlehemi angyalok“ tanítását hallgatta szülei ajkairól, kik úgy emlegették előtte a jóságot, mint legnagyobb gazdagságot; az emberszeretetet pedig úgy, mint legszebb erényt. S az emlékezés kapcsán végtelen hála tölti el szívét azok iránt, kik oly gyöngéd, aggodalmas szeretettel egyengették a gyermek ingadozó lépteit — az igaz ösvény felé. „Hiszen“ mint a „Bethlehemi angyalok c. versében mondja:

„Szivemben én ma is csak az vagyok:
Akinek egykor — régen — fölavattak
A bethlehemi angyalok.

Igen! Ő most is az. Bizonyítja az a vallásos felfogás, mely, mint levélben a főér, úgy huzódik végig egész költészetén; s mint a milyen egyetemes kiinduló pontja a levél főere a hajszálereknek, oly egyetemes kiinduló pontja ez a felfogás is a különböző érzelmelek összeségének. S ebben a tekintetben szerencsésnek mondhatjuk Szabolcskát. Mert vajjon találhatna-e lyrikus költő gondolatot — mit a hitnél következetesebben keresz-

1848. XX. törvénycikk alapján adandó s megfelelő összegű államsegély kérésével vagy ha kell követelésével. Lehetne a gymnáziumoknál arról is szó, hogy az 1883. évi XXX. törvénycikk értelmében kapott államsegélyek emeltessenek a kellő összegre. Ám ez azt vonná maga után sok helyen, hogy a tanintézet összes költségeinek felénél többre menne az államsegély, a mely esetben az állam a maga kormányzása alá venné az illető intézetet. Ettől pedig lehetőleg őrizkednünk kell, ámbár másfelől azt vallom, hogy valami selejtes felekezeti intézetnél úgy a közérdek szempontjából, mint felekezetünk tisztessége érdekében mégis csak különb egy jól ellátott állami intézet, annnyival inkább, mert egy szellemileg gyarló intézet még a felekezeti érdekeket is nehezen tudná ápolni.

Mindamellett — ismétlem — hiba volna positióinkat gondatlanságból, vagy hanyagságból feladni. Ha a kath. szerzetrendeknek egy összegben ki tudja adni a segélyt az állam összes gymnáziumaikat illetőleg, miért ne adhatná ki a ref. egyháznak hasonló módon? Meg kell hát állapítani úgy ezen, mint minden más ide kerítendő téren az évi szükséglet egész mennyiségét, meg kell a lelkészi kongrua, korpótlék és nyugdíjintézet, meg a néptanítói fizetés, a középiskolai és akadémiai tanárok fizetése tekintetében, valamint az egyházi adózás rendezése és a közgazgatási költségek terén, és vagy ezt az összeget biztosítsa törvénynyel, vagy a megfelelő tőkét adja ki egyszerre az állam. Így visszatér-

hetünk talán a virágzás útjára a hanyatlásnak most taposott utjáról, különben pedig a 300 év óta soha meg nem szünő fogyása számbeli arányunknak nem sok idő múlva szükségtelemmé tesz minden nagyobb szabásu egyházpolitikai actiót egyházunkban. Ha az egyházi adózás kérdésének bölcs megoldásával együtt ezt a másik anyagi ügyet is dülőre tudja vinni zsinat még ha nem is végez semmit egyebet: újra alapítja egyházunkat. De ha ezt a kettőt nem akarja, vagy nem meri megcsinálni, csupán törvényeink foltozására bizony kár lesz a sok pénzt elvesztegetnie.

Zoványi Jenő.

Zsinatunk küszöbén.

A magyarországi evangélikus református keresztyén egyház egyetemes konventje által az 1903. évben (? tartandó országos zsinatra készített előzetes törvénytervezet előttünk fekszik. A milyen meleg érdeklődéssel vártuk, éppen olyan odaadó figyelemmel átolvastuk ezt. A terjedelmes és nagy gonddal összeállított munkát ránk nézve elegendő hatást tett. Lényegében véve e törvénytervezet nem sokban különbözik a budapesti 1891—93. évi országos zsinat által készített törvényektől. Abban azonban mégis eltér ettől, hogy a §-ok száma jócskán megszorodott. A 495 számról 575-re szökkent fel. De hát mit csinálnánk mi ezek nélkül? Mi §-sos nép vagyunk . . . ! Így ismernek már bennünket világszerzte a jó Werbőczinek ideje óta.

Elengedhetetlen kötelességünk nekünk most már, hogy e törvénytervezettel behatóbban is foglalkozzunk. Az idő különben is, a zsinat ajtajának megnyitáig, fe-

tül lehetne vinni; . . . érzelmet — mely a különböző kedélyhangulatok között a vallásos érzelemnél művészebb összhangot volna képes létesíteni? Nem! Hiszen a hit egyedül az, mit, ha józan ítélő tehetséggel rendelkezünk, a látszólagos dissonantiák meg nem dönthetnek — s ebből kifolyólag a vallásos érzelm is egyedül állandó kedélyhangulat. A vallásos érzelmet a szeretettől azonban igen nehéz megkülönböztetni. Hiszen az összekötő kapocs Isten és az emberiség, — ég és föld — között csupán a szeretet lehet; mert csak a szeretet képes a legóriásabb ellentéteket is kiegyenlíteni. Bátran mondhatjuk tehát, hogy a Szabolcska gondolatmenetének, szellemvilágának irányító hatalma nem más, mint az a tiszta szeretet, a mely Pál apostoi szerint, soha el nem fogy, mindeneket hiszen, mindeneket reményl s mindeneket eltűr. Ő maga is így jellemzi költészetét:

„Hogy én nem lettem nagy poéta,
Csak ily nótázó, apró legény,
A muzsa volt az oka annak
A születésem idején,
Leküldte Isten akkor hozzám,
Hogy rendszerint csókolna meg
S homlokom helyett ő tévedésből
— A szívemet csókolta meg!”

De vajjon van e oka zugolódni ezért? — Nem!
— Hiszen muzsa által megihletett szív nélkül nem válhatott volna belőle ily méltó papja a szeretet vallásának — nem válhatott volna belőle az a „magyar pap” — kinek kötelességei egy része csupán:

„Tanítani a cathedraban
Lenni az iskolába' pap
Kialtó szó a pusztaságban
Nehéz, ködös időbe' nap;
Virrasztani a szenvedőkkel,
Testvérül venni minden idegent,
Békében élni a perlekedőkkel . . .”

Mindezt tenni pedig cimre, vagy vagyona való kilátás nélkül — mert egyedüli jutalom: a belső megelégedés. De álljunk meg itt!! Eddig ugyanis csak a szívről volt szó, mint olyanról, mely a gyermekkori benyomásokon, tehát a legszilárdabb alapon felépült vallásos meggyőződésben a főszerepet játsza. Önként támadhatna tehát sokakban az a kérdés, hogy vajjon maradhat-e a gyermekhité férfielmével is megdönthetetlen alap — s hogy helyes és okos dolog-e pusztán a szív érzelmeire építeni? Azt hiszem egy helyen már kiemeltem, költőnk vallásos telfogásának jelzőjeül a „kálvinista szabadabb szellemet” s e jelzőben benne van a felelet.

lette igen rövid. Ezt a kevés időt tehát fel kell nekünk szorgosan használnunk arra nézve, hogy észrevételeinket annyivalinkább megtegyük: a mennyiben egész egyetemes reformált egyházunkat érdekli az. Vegyék azért az arra hivatottak a tisztítóróstát kezökbe és ha kihullatnak a §§-okból csak egy néhány lényegtelen is, már ezzel is hasznos és kívánatos dolgot cselekesznek. Különb is annak az anyaszentegyháznak, a mely csak a §§-okból meríti életerejét, már egyenesen befellegzett. Magában hordja az ilyen az enyészet csiráját. Vész és pusztul. Azokat a külföldi virágzó egyházakat, a protestantismus történetében, eddig sem a §. holt betűi tartották fenn, hanem a *lélek*, a mely életökből felénk szól s, a mely hatalmas tanulságul szolgálhatna nekünk paragrafusgyártó népnek is.

Merem állítani, hogy a magyar ev. ref. egyházban van *elég* arra hivatott tényező, hogy e törvénytervezetet *érdemileg* elbírálás alá vegye. Derék szerkesztők már megindította a munkát, csak mi is kövessük a jó példát. Engemet e törvénytervezetre teendő észrevételeimmél semmi malitia nem vezérel; egyedül és határozottan az ügy érdemét tekintve teszem meg *saját egyéni tapasztalataimon alapuló* szerény megjegyzéseimet.

* * *

Egyházunk életében legfontosabbnak tartjuk a lelkészválasztási szabályokat. Magyar ev. ref. egyházunk ezzel áll, vagy esik el. A hol a parochus tisztátalan eszközökkel jutott be hivatalába, a hol eladta lelkét az ördögnek, ennek az egyház jövő életére, fejlődésére is meglesz káros hatása. Az olyan lelkész nem vezet, de vezettetik; nem kormányoz, de kormányoztatik. Már pedig és, — ezt sajnosan konstatáljuk, az adás-vevés a lelkész állomások betöltésénél in floribus tenyészik és pedig némely egyházmegye területén, egész nyilvános szemérmertlenséggel, majdnem hatósági assistentia mellett. Hiába emelnek aztán panaszt a simonia ellen.

Mert építhetne-e a tudománnyal testvérkezet fogó, s vele lépést haladó kálvinismus a hitet illetőleg minden biztos alapot nélkülöző légvárat? Alkothatna-e a külső valóságtól eltérő, s az első logícusan gondolkozó ember által könnyűszerrel megcáfolható benső gondolatvilágot? Nem! De nem is egyedül a gyermekkori benyomások teszik oly megrendíthetlenné a Szaboleska hitét. Közreműködik annak megerősítésénél a fejlett férfi-elme józan ítélőtehetsége is, mely következtetés útján a látszólagos dissonantiákban is csakhamar megleli az összhangot. Vagyis ha lelkivilágát az óra szerkezetéhez hasonlítjuk, a mint az órainga megakadályozza a fogaskerék gyors rohanását, úgy szab határt lelkében a józan ítélőtehetség az érzelmek uralkodó hatalmának; de a mint a fogaskerék arra való hogy az ingát a kijelölt irányban kényszerítse mozogni, vallásos kedélyvilága is arra való, hogy ott, a hol a tudás már tehetetlenül áll meg . . . a hit szárnyain segítse lelkét tovább repülni. Miben koncentrálódik tehát ez a vallásos felfogás? Abban a józan keresztyén optimista világnézetben, mely mindennek alapjául nem a betűszerinti értelemben vett, hanem a krisztusi tanítás szelleme szerint értelmezett evangéliumot tekinti. Mely a világon csupán *egy* teremtményt, *egy* uralkodó hatalmat ismer el: a „Mindenható Szeretet”-et; s ennek csupán egy parancsolatát, hogy — szeressünk. — Szeressük őt: mint mindnyájunk édes

Maga a bíróság is, az egyház békeje és nyugalma szempontjából, a legtöbb esetben szemet huny az efféle visszaéléseknek. Sőt arra is tudunk nem nagyon régi időkből esetet, hogy ugyanazon egyházmegyében *két* lelkészválasztás ellen adatván be felebbezés, a traktus pártatlan (?) bírósága azt a választást semmisítette meg, hol irmagul sem lehetett találni erre okot; de megerősítette a másik választást, a hol pedig a legsúlyosabb okok voltak annak megsemmisítésére. Hiszen nálunk az effélek elbírálásánál nem a törvény rendelkezései a döntők, hanem az egyéni impressiók és a legtöbbször holmi érdekek és *családi* befolyások. Az is megtörtént már, hogy a simoniát elkövetett lelkészt engedték futni azért, mert egy *új választás* esélyeinek nem akarták újból kitenni a gyülekezet nyugalma és békéjét.

Én nem ismerem azért életbevágóbb és fontosabb szakaszt az egész egyházi törvénytervezetben, mint a lelkészválasztási szabályokat. Számanélküli, sok oldalú komoly bírálatot és megfontolást igényel ez. Magam is e törvénytervezetnél egyenesen in medias res hatolok be s ezzel kezdem meg ismertetésemet.

Nem szorul bővebb indoklására, hogy az emberi furfang mindenféle tételes törvényeken tulteheti ugyan igen könnyen magát, de mégis, ha félremagyarázatlanul világosak a §§-ok, ha sehol sem hagynak fel kibuvó ajtót az azok ellen véteni akaróknak, akkor mégse megyen olyan piaci szemérmertlenséggel az adás-vevés, mint ez mai napság itt és ott divik. Akkor talán nem fogjuk *többé* azt a megbotránkozató esetet megérni, hogy az ifju minősítéssel nem bíró káplán, saját szolgálatképtelen édes apját korteskedni be a gyülekezetbe és teszi ez által *bosszúból* tönkre egy nagyobb és fényesebb gyülekezetnek beléletét, talán *örökre*. Éppen azért, minden kételyt kizárólag, világosoknak és szabatosoknak kell lenni az ide vonatkozó szakaszoknak, hogy ne maradjon fenn semmi, a mi egyéni felfogás és bírói magyarázatra szorul.

atyját, s szeressük egymást: mint testvér a testvért. Mivel pedig a szeretet cselekedetekben él, legszebb imádság a jótett. Gyönyörűen ír a szeretetről, mint a nagy világegyetem egyedüli mozgató erejéről — a „Hegyi beszéd” c. költeményében:

„A szeretet a világ megváltója,
Ez fedi a bűnt, az árvát ez óvja,
Az elhagyottnak ez a menedéke.
— Csak egy szentség van a világ felett
Örökkéig való: a szeretet.

Tanuljunk tőle hinni, tanuljunk tőle szeretni s tanuljunk tőle a hitben és szeretetben bármilyen körülmények között rendületlenül megállani. Hiszen ő maga biztat hogy e földi élet csak átmeneti állapot, mi büntetését vagy jutalmát nem itt nyeri el, mert:

„A mig e világon lesz egy árva gyermek,
A kit szerető kar soha sem ölelt meg,
A kit úgy terítnek hideg ravatalra,
Hogy édes anyját itt soh' sem csókolhatta:
— Mindaddig hiszek egy boldogabb világba,
Egy telénk ragyogó örök mennyországba!

A mig e világon lesznek nyomorultak
Kik hordanak titkos tövis koszorukat,
A kiknek ez éltet át kell mosolyogni,
De a boldogságról azt sem tudják, hogy mi:

Egyébiránt, e rövid kitérés után, a választás előkészítését tartalmazó szakaszok némelyikére, következő megjegyzéseink lesznek.

A 220. §. utolsó pontja szerint, a választók a választhatókat, csakis ezeknek *szolgálati helyén* hallgathatják meg.

Igy kellett volna ennek eddig is lenni; de alig van a lelkészválasztási törvényeknek olyan rendelkezése, a mely *többször* ki lett volna játszva, mint éppen ez. Számos esetet tudunk, csak a legközelebbi időből is, hogy a pályázni akaró, vagy már kijelölt egyén, elhagyva szolgálati helyét elment éppen az üresedésben lévő egyház *legközelebbi* községébe és ott hallgatták meg. Ide már csakugyan könnyű átédesgetni a *főbb* korteseket és ennek még az az előnye is meg van, hogy csak azokat csalogatják rendszerint át, a kikről jól tudja a *közbenjáró*, hogy könnyen meglehet dolgozni őket.

Nemcsak azt kellene tehát kimondani, hogy az ilyen pályázó a választásból kizárható, hanem azt is, hogy e cselekedet *súlyos fegyelmi esetet képez*. Erősen meg kell torolni minden visszaélést, a mely e szakasz ellen elkövetve lett.

Nézetem szerint nem kevésbé visszaélést képez és majd tág kaput nyit a korteskedésre, az új törvénytervezet 231. §-a is, a melyben eléggé helytelenül ki van mondva, hogy: „*a szavazólapok színe és alakja érvénytelenségi okul nem szolgálhat.*” Ha e javaslat törvénynyé válik, akkor lesz még csak visszaélés, igazán, quantum satis!

Tudunk olyan választást, a hol éppen *színes* nyomtatott szavazólapok adatván a jelöltek egynémelyikére, a bizalmi férfiak nyilvánosan olvasgatták, hogy hány szavazat jött be mindeniknek a jelöltjére. A melyiknek jelöltje aztán veszedelemben forgott, ugyancsak informáltatta a *künn* dolgozó korteseket, hogy hány szavazatot kell összeszedni, hogy jelöltjök tulszárnyalja a *többieket*. Ne tegyük azért magunkat nevetségessé és

— Mindaddig hiszek egy fényesebb világba,
Egy felénk ragyogó örök mennyországba.

A mig e világon úr lesz a gonoszság
És az igazságot keresztfára vonják.
Mig egy farizeust valahol tapsolnak
S lesz kézmosó vizük a Pilátusoknak:
— Mindaddig hiszek egy igazabb világba;
Egy felénk ragyogó örök mennyországba.

Igen! tanuljunk tőle! Vegyük elő s olvassuk annak annak az embernek a könyvét, a ki visszavezet bennünket a vallás ősforrásához, a szeretet könyvéhez: a Bibliához.

Mert, hogy jó helyre vezet, arról biztosak lehetünk. Hiszen élete a legszebb bizonyítéka azon ténynek, hogy a boldogságot csak saját lelkivilágunk összhangjában találhatjuk fel. Összhangot létesíteni pedig egyedül akkor lehet, ha alanyi életünkben a szeretetet ismerjük el uralkodó hatalom gyanánt. Hiszen mi magunk sem vagyunk egyebek: mint a „Mindenható Szeretet” parányai.

Ha tehát a kor pessimista költői a Szeretetet megtagadva, s a megsemmisülés Nirvánáját hirdetve kétségbe ejtenek: olvassuk Szabolcskát, a protestáns költőt „a magyar papot” kinek rendíthetetlen alapokon nyugvó, mély szeretettől áthatott hite egyedül gyakorolhat ránk „kibékítő s megnyugtató” hatást.

valljuk be, hogy az ilyen aztán nem „*títkos*”, hanem a legnyilvánosabb szavazás. Ugyanazért ne álltassuk magunkat és ne hintsünk port a választóközönség szemébe, hanem vagy mondjuk ki nyíltan, hogy szabad a vásár itt is; vagy pedig tegyük kötelezővé, hogy a szavazás tiszta *fehér* lapon történjék, a melyre a szavazó sajátkezüleg írja, vagy irassa fel jelöltje nevét.

A törvénytervezet 239. §-a egy olyan ürt tölt ki a mostani törvények hézagában, a mely eddig nemcsak visszaélésre adott alkalmat, de különféle magyarázatot is provokált. Eddig megtörtént az, hogy az új lelkész, a nélkül, hogy az általa elfogadott egyházban egy évet is szolgált volna, más, jobb egyházba választatván meg, könnyű szívvel ott hagyta a jobb kenyérért előbbi egyházát egy éven *belől* is. Most ki lenne e szerint mondva nyíltan, hogy az új lelkész nemcsak köteles egyházában *egy évig* szolgálni, de, míg az egy szolgálati év le nem telik, *addig más állomásra nem is pályázhatik*. Nagyon helyes és üdvös javaslat, mely bizonyára törvényerőre is emelkedik.

Nincs kimondva a törvénytervezetben, — és ez sok visszaélésre adott eddig is alkalmat — hogy a lelkészválasztás hol, melyik helyiségben történjék meg? Fontos és nem kicsinylendő dolog ez; és ennek *első* sorban a templom, csak *másod* sorban lenne az iskola, vagy valamelyik egyházhelyiség, a legalkalmasabb helye. Hogy mért? Indokolni fogom.

Tudok rá esetet, hogy a községi előjáróság egyenesen kérte arra a küldöttséget, hogy a szavazás — tendenciózusan — a község házában történjék meg; s a mitsem sejtő küldöttség ebbe szívesen beleegyezett, nem is sejtve, hogy az a község háza akkor nem volt egyéb, mint egyik jelöltnek közös kortestanyája, a hol, a járási főszolgabíró *élénk* részvétele mellett, — ki különben is rokonság révén nagyon érdekelve lett, — az egész külső előjáróság ugyancsak dolgozott a jelölt mellett; a mennyiben még a községi rendőrök is mozgósítva lettek; hogy a választó urna mellé tereljék a könnyen lépre menteket. Ha az Istenháza lenne a választási helyiség, az elféle szemérmetlen korteskedésnek nem lenne akkor annyi tág tere.

Az is lényeges hiánya a törvénytervezetnek, hogy a 243. §-ban ujjal ki van mondva hogy a „*lelkészválasztás ellen*” *csakis* az illető egyházközség választásra jogosult tagjai emelhetnének panaszt.

És ha nem emelnek? Ha a jelölt a visszaéléseknek mindenféle nemét elkövette, de ezt éppen azok hallgatják el, a kik erősen érdekelve vannak és a kik — saját jól felfogott érdekekben — hallgatásra kényszerítve lesznek . . . a mire különben is volt már praecedens eset? Mi lesz akkor . . . ? Az, hogy a megválasztott egyén a markába nevet és éli világát. Nyíltan ki kellene azért mondani, hogy nemcsak az érdekelt választók adhatnak be a választás ellen panaszt, hanem a jelöltek bármelyike is *magasabb erkölcsi szempontból* megteheti ezt.

De akkor el kell törölni azt is, hogy csak az emelhet panaszt, a ki 100 koronát előre lefizet. Ezt az *elriasztó* §-t egyszerűen ki kell törölni a törvényből, a melynek nincsen semmi morális értelme s csak megfélemlítésül szolgált *eddig is*. Hanem e helyett csak azt kellene kimondani, hogy az *alaptalanul* panaszkodók tartozzanak a vizsgálati költséget fedezni. Elég volna ennyi.

A lelkészválasztást megsemmisítő okok közül egyetlenegy pontot sem játszottak ki a tág lelkiismeretű jelöltek annyira, mint azt, a mely a törvényjavaslat

245. §-nak e) pontjában, mint tiltó akadály fel van említve. Tudunk rá, csak a legközelebb multból is esetet, hogy a pályázó lelkész *kunyoráló levelekkel* valósággal elárasztotta a befolyásosabb korteseket, a melyekben a választók *pártfogását, szavazását* nyíltan kérte. E levelek közül sikerült kézrekeríteni egypárt azoknak, a kik megfelelőbbézték e választást és e levelek a bíróság asztalára letéve lőnek. És mindezek dacára akadtak oly bírák, a kik megerősítettek *ilyen* választást. És itt nyilvánvaló lett, hogy a hiba nemcsak a törvényt kijátszó jelöltben van, hanem a bírák egynemelyikében is. Ez a megjegyzésünk azonban nem érinti azokat a tiszta morális gondolkozású bírósági tagokat, a kik minden mellék tekinteteket félre téve egyedül csak a választás tisztaságát tartják szemök előtt és a szerint ítélnék.

Jól esik azt is látnunk, hogy a bizottság, a választást érvénytelenítő okok közé, felvett a javaslatba egy igen lényeges dolgot, a midőn a már hivatolt §. d) pontjában kimondja, hogy a választás megsemmisítendő, ha a megválasztott: „*az őt felkereső választókat megvendégelte, vagy megvendégeltette*” Ha ez törvényerőre emelkedik, nem lesz ezután olyan nyilvános kvaterkazás, igen sokszor lukullusi lakomákkal egybekötte; ha ugyan ki nem játszák e törvényt is az élelmések. Ennek életbe léptetéséért némely jó lelkű papnak is hálasak lesznek. Hiszen saját fülemmel halottam, mikor a lelkészhallgató küldöttség egyik tagja dícsékedve említette, hogy nemcsak jó gyomrot vittek a jelölt házához, nemcsak hoztak onnan, a spiritus hatása alatt, lelkesedést magokkal; de hagytak is *emlékül* valami olyat, a mi után a jó tiszteletes asszony alaposan tisztozathatta a vendégszobát eleget. Node hálasak is voltak am ezért a választók, mert meg is választották a jelöltet.

En még azt is megsemmisítő okul venném fel a javaslatba, ha a jelölt maga fedezte a hallgató küldöttség utiköltségét és ez konstatálva lett. Hiszen eddig ez is olyan nyíltan üzetett, hogy a fáma szerint akadt olyan jelölt, a ki a paphallgató küldöttség számára extra vonatot rendelt meg.

* * *

Ime, a lelkészválasztási törvényjavaslatokra e sorokban tettük meg észrevételeinket. Újlag kinondjuk hogy az egész törvénytervezetben ezt tartjuk legfontosabbnak. Magyar református egyházunk legeminentebb érdeke, jövő felvirágzása *jó részben* ettől függ. Mig az első zsinat meg nem alkotta az új választási törvényeket, addig még sem üzetett a *vásár* a választóknál olyan piaci szemérmelenséggel, mint mai napság helylyel, közel. Az előtt a gyülekezet bizalma kereste fel csendes muzeumában a *kiszemelt* lelkészt, most pedig a jelöltek magok ajánlgatják magokat és török magokat előre, sokszor nem a legtisztább eszközökkel az óh nép bizalmának megnyeréséért. Panaszkodnak, hogy a theol. akadémiák elnéptelenedtek, hogy az anyag, a mit nyerünk az ifjúságban *jó részben* nagyon is selejtes. Ugyan hogy is merne tehetséges és *önérzetes* fiatal ember olyan pályára lépni, a melyen el lehet arra készülvé, hogyha majd nem stréberkedik, ha mind a két könyökével nem törí magát előre, ha tiszta lelke nem eladó az embervásárban: akkor arra is el lehet készülvé, hogy nemcsak ifjúságát, hanem egész életének összes napjait majd ott éli ám le, az ország valamelyik távoleső zugolyának, csendes és szerényen dotált paróchiájában.

Jó lesz azért azokat a lelkészválasztási törvényeket teljes szigorral megalkotni és az ez ellen vétőket pedig a törvény egyenes rendelkezése szerint meg is büntetni. Csakhogy a bíróság is nemes gondolkozású és a lelkészi hivatal tisztaságát féltő testület legyen, mert nem annyira a törvénytől, hanem annak végrehajtásától függ minden. Hic est cardo rei.

dr. Márk Ferencs.

A törvénytervezetről.

A kezeink között levő egyházi törvénytervezetnek már címlapja is mutatja, hogy nevünk ismét módosítatik, újabb 10 esztendőre most már *evangélikus reformátusok* leszünk. Ezen a néven neveznek már bennünket különben is 1894. óta az állami anyakönyveztők. Csak az a különös hogy találkozunk így össze, vajjon annak idejében tőlünk lett e suggerálva ez az elnevezés, vagy most van az suggerálva a törvénytervezőknek? De lett legyen bármint a dolog, az nem lényeges, hanem az már igenis fontos, hogy mi bár mint esürjük csavarjuk, minden izében magyar egyházunknak nem tudunk kapni egy magyar nevet.

Miért nem lehetünk mi csak reformáltak, vagy bővebben magyar reformáltak? Részemről az 1. §-ban kifejezett címünket ehhez képest módosítandónak óhajtom.

A 27. §-a a tervezetnek arról szól, hogy kik lehetnek presbyterek. Ebbe betoldandónak véleményezem ezt: *Presbyterségre választható, ki egyházi adó címén évenként legalább 10 koronát fizet, vagy ennek megfelelő alapítványt tesz*

Továbbá a b) pontnál 1—4. szám alatt elsoroltatnak azok az okok, a melyeknél fogva valaki presbyterségre nem választható, itt betoldandónak vélem,

5. *ki az egyházzal szemben, mint kölcsönvevő szerepel, kinek egyházi adóhatraléka van, vagy az egyháznak bérlője, esetleg fizetett hivatalnok:*

6. *ki urvacsorájával nem él:*

7. *ki gyermekeit más vallásban neveli.*

A 42. §-nál hol a presbyterium névszerinti szavazásáról van szó, beteendő ez: *birtok bérbeadásánál, s a kikezdés végéhez oda toldandó ez: a szavazók nevei jegyzőkönyvbe veendő.*

A 86. §. b) pontjának harmadik kikezdését ha csak a tüzzel játszani nem akarunk bevenni nem lehet. Itt arról van ugyanis szó, hogy ha a betegek vagy haldoklók rendkívüli alkalommal urvacsorát kérnek, próbáljuk azokat lebeszélni. Ez olyan dolog, hogy egy haldokló ágyánál, kinek szerettei minden kívánságát teljesíteni igyekeznek, ilyet én megtenni nem tudnék, vagy elmaradok, vagy, ha oda megyek, vele utolsó perceiben, vitába nem bocsátkozom.

Ugyancsak a 86. §. b) pontjának hatodik kikezdésében a hat urvacsoraosztás ideje határozottan kitűzendő. Részemről az őszi urvacsoraosztás idejéül a reform. eml. ünnepét, vasárnapot ajánlanám.

A 86. §. B) d) pontjának ez a rendelkezése, hogy: *a tanusítvány levéltárban megőrzendő* teljesen felesleges, úgy is van már minden embernek annyi esze, hogy ha még akadna is olyan lelkész, ki polgári kötés nélkül esketni hajlandó volna, ebbe, tudva azt, hogy házasságkötése törvénytelen lenne, semmi szín alatt be nem megy.

Ugyancsak 86. §. B) d) alatt, hol utasítatik a lelkész köteleességszerűleg oda működni, hogy vegyes házasságból származó gyermekek vallását illetőleg egy-

házkra káros egyezség megkötése mellőztessék, be-
toldandó ez: *ha pedig ezt el nem érheti, ilyen eset-
ben az egyházi esketést megtagadhatja s az ille-
tőt a presbyteriummal egyetértve az egyháztag-
jai sorából kitörli.*

Sőt úgy az egyházmegyei, mint kerületi tanács-
bírói és gondnoki állásoknál feltételül tűzendő, hogy
csak olyan egyének választhatók, kik gyermekeiket az
ev. ref. vallásban nevelik.

A 130. §-nál, hol az egyházlátogatásokról van szó,
ennek fontossága érdekében kimondandó, hogy az espe-
res évenként legalább 30 egyházat személyesen meg-
látogatni köteles.

A 132. §-ban arról van szó, hogy az esperes az
egyházakban megvizsgálja az istenitisztelek rendjét, itt
a *bibliamagyarázás* szó után betoldandó ez: *és a
heidelbergi katechismus.*

A 137. §. b) pontjának a végéhez, hol az egy-
házmegyei képviselőkről van szó, egyöntetűség kedvé-
ért oda teendő ez: *kiket az egyházmegyéek esetről
esetre küldenek ki.*

A lelkészválasztási törvényeket illetőleg közöha-
j volna az, hogy úgy az egyházak, mint a lelkészek ké-
pesítése két osztályba soroztatnék.

A 207. §-nál, hol a csere után való lelkészvál-
tozásról van szó, anyaszentegyházunk érdekében beve-
endő lenne, hogy: oly helyeken, hol a lelkész és gyü-
lekezet állandó viszálykodásban élnek a lelkészek és
gyülekezetek beleegyezése nélkül is elrendelhető a lel-
keszcseré az illető egyházak illetékes egyházmegyei
biróságának a véleménye alapján a püspök és főgond-
nok által.

A 221. §-t pedig enyhíteném, s megengedhetőnek
mondanám ki, hogy a lelkészválasztó gyülekezet, vala-
mely szomszédos községben, jelöltjét meghallgathassa.

A 245. §. f) pontjában az foglaltatik, hogy a
lelkészválasztás megsemmisítendő, ha a megválasztott
lelkész tudta és beleegyezése *nélkül* valamely tiltott
eszközzel korteskedett bárki. Ez olyan veszedelmes
pont, a melynek alapján valamely lelkészválasztó gyü-
lekezetben a kisebbség elmozdítottatja mindig a több-
ség által megválasztott lelkészt.

Éppen ilyen a g) pont is, mely így szól: meg-
semmisítendő a választás, ha a választók a megválasztott
lelkész érdekében szavazatukat áruba bocsátották. Ennek
a pontnak az értelmében is, sok ártatlan lelképásztort
mozdíthatnak el megnyert lelkészi állásától.

A 266. §. a segédlelkészek szolgálati bizonyítvá-
nyáról olyan formán intézkedik, hogy azt minden eset-
ben a presbyterium lelkészelnöke adja ki. Pedig olyan
körülmények között, mikor az egyház tartja fenn a
segédlelkészi állást, a presbyterium lehetne a bizonyít-
vány kiadására jogosult.

A 271. §. szerint pedig a segédlelkészeknek a
püspök által való elhelyezése méltánytalan, mert, ha
bármelyik lelkész, tanító, sőt segédtanító is bármikor
kereshet magának szabadon más állást, akkor miért
csak az a segédlelkész legyen ilyen rendelkezési ál-
lapotban?

A mi pedig a bírói eljárást illeti a 405. §. mó-
dosítandó, mert nagyon sok eset van rá, hogy az egy-
házmegyei bíróságok törvényadta jogukkal visszaélnék,
akár van szükség reá, akár nem, csupa fontoskodás-
ból mindig zárt ülést tartanak.

E tekintetben precise kimondandónak tartom, hogy
zárt ülést a bíróságok a gyűlés alkotó tagjaival szemben
csak akkor tarthatnak, ha valamelyik vádló, vádlott,

vagy tanu azt néhány percre, bizonyos erkölcstelen
szeméremértő tény, vagy kifejezés előadása vé-
gett kéri.

A 481. §-nál, mely így hangzik: *Az ev. ref.
egyház iskoláiban alkalmazott tanítók ev. ref.
vallásuak legyenek, pótlandónak tartom ezt: gyer-
mekeiket pedig nemi különbség nélkül az ev. ref.
vallásban tartoznak nevelni.*

A 495. §-nál határozottan körvonalazandó, hogy a
tanító elhalálozása esetén annak özvegyét, vagy árváit
évi rendes fizetésének hanyad része illeti.

Ugyancsak a tanítókról szóló szakaszban kifejtendő
az, hogy ott, hol a gyülekezetben egy lelkész van, an-
nak akadályoztatása esetén a tanító az istenitisztelek a
lelkész által meghatározott módon és időben végezni
köteles.

Ezeket tartottam részemről szükségesnek a tör-
vénytervezetet illetőleg e lapok olvasói előtt megjegyezni.
Tettem ezt a nélkül, hogy magam részéről javaslataim
elfogadásában legkevésbé is biznék, de ha valaki en-
nek olvasása kapcsán csak egy gondolattal is tovább
tudja vinni eme nagy fontosságú javaslat ügyét, én már
részemről meg vagyok elégedve

Felsővégesi.

KÖZÉLETÜNK.

Hoffmann és Kronovitz ajánlata.

A következő érdekes és nagyfontosságú ajánlat
terjesztett be a mai napon a Főtisztelekü és Méltó-
ságos egyházkerületi elnökséghez:

*Főtisztelekü és Méltóságos Egyházkerületi
elnökség!*

1902. évi november hó 8-áról keltezve Eperjessy
István és Ruzicska Gyula urak „egy hatalmas, az egy-
házkerület és a collegium védő szárnyai alatt létesítendő
kizárólag a protestantizmus ügyének szolgálatában mű-
ködő könyvnyomda, könyv- és lapkiadó vállalat létesí-
tésére“ tettek ajánlatot a mélt. és főtiszt. egyház-
kerületnek.

Mint hogy hivatolt ajánlatot magára a mélt. és
főtiszt. egyházkerületre nézve felette károsnak tartjuk
és mint hogy ugyanazon feltételek mellett, melyet Eper-
jessy és Ruzicska urak tettek, alólirottak sokkal ked-
vezőbb ajánlatot teszünk, — azon tiszteletteljes kére-
lemmel fordulunk a főtiszt. és méltóságos Elnökséghez,
kegyeskedjék az alábbiakban részletesen előadott aján-
latunkat ugyanazon bizottsággal, a mely az Eperjessy
és Ruzicska-féle beadvány elbírálására kiküldetett, meg-
ismertetni, s aztán beadványunkat azon bizottság véle-
ményes javaslatával együtt a mélt. és főtiszt. egyház-
kerületi közgyűlés elé terjeszteni.

Ugyanis, ha az egyházkerület az alább részlete-
zett feltételek mellett a debreceni collegium épületében
vagy területén, vagy pedig az egyház tulajdonát ké-
pező bérházak valamelyikében, de mindenesetre a kol-
legium közvetlen közelében egy nagyobb nyomdahelyi-
ség céljára alkalmas helyiséget ingyen, esetleg csekély
díjazásért rendelkezésünkre bocsát, mi ottan egy gáz-
motorral 80—100,000 korona berendezési értéket kép-
viselő nyomdát, könyvkötészetet és hirlapkiadó vállalatot
létesítünk; ezt a vállalatot évenként legalább 4000 ko-
rona értéket képviselő berendezéssel fejlesztjük.

Ezt az egész vállalatot aztán 30 év múlva vagy mi, vagy törvényes jogutódaink minden berendezéssel együtt az akkori becsérték 50%-áért tartozunk a debreceni ref. collegium tulajdonába bocsátani, *azonkívül fizetnénk a főtiszt. és mélt. egyházkerületnek 10,000 azaz tizezer koronát évente.*

Hogy e mindenesetre tetemes anyagi áldozatot meghozhassuk és vállalatunk sikere is biztosítva legyen, az egyházkerület támogatását a következőkben kérjük:

1. hogy a tulajdonában megjelenő összes tankönyvek, kiadványok, fokról-fokra, már a mint ez az eddigi vállalkozókkal kötött szerződések lejártá után lehetségessé válik, e vállalat útján állíttassanak elő;

2. hogy az anyakönyvi, népiskolai, rendtartási nyomtatványok, minden néven nevezendő egyházkerületi, egyházmegyei, egyházközségi és kollégiumi nyomdai munka, mint a konventi, egyházkerületi, egyházmegyei, egyházközségi jegyzőkönyvek és körözüvények, iskola értesítők, kezelési nyomtatványok és könyvkötészeti munkák kizárólag e nyomda által állíttassék elő, illetőleg a vállalattal egybekapcsolt könyvkiadóhivatal bizassék meg ezek előállításával, colportálásával stb. természetesen úgy, hogy az előállítási árak a jelenlegi előállítási árakat túl ne haladják sőt a mennyiben lehetséges, jutányosabb áron állíttassanak elő e nyomdai vállalat által.

3. hogy minket az egyházkerülethez tartozó összes egyházmegyék és egyházközségekkel szemben erkölcsi-leg támogasson.

Főtiszteletű és Méltóságos Elnökség!

Nem akarjuk beadványunkat bővebben commentálni; hogy mi vezetett minket ajánlatunk megtevésére, arra nézve utalunk egyik cégtársunknak a Debreceni Protestáns Lapban közzétett és ide is csatolt cikkére, kijelentvén, hogy azt szóról-szóra magunkévá téve, az abban foglaltakat elfogadjuk, illetve az egyházkerületnek az aláhuzottakat felajánljuk.

Alázatos tisztelettel kérjük a főtiszt. és mélt. Elnökséget és a főtiszt. és mélt. egyházkerületi közgyűlést, kegyeskedjek ajánlatunkat elfogadni és a szerződés megkötésére a végleges intézkedést megtenni.*

Debrecen, 1903. március 21.

Alázatos szolgái

Hoffmann és Kronovits
nyomdatulajdonosok.

Felhívó szózat a sárospataki főiskola érdekében.

Az utóbbi tíz év alatt két ízben merült fel tisztán belső egyházkerületünk közgyűlésén az a kérdés, hogy ne vegye-e igénybe a sárospataki főiskola gymnáziuma részére az állam segítségét.

Ez elé a válság elé a tanügyi fejlődés rohamosága állította a főiskolát. Nevezetesen: gyors egymásutánban, két ízben is kellett emelni a tanári javadalmakat, behozván az ötödéves korpótlek-rendszer is, eleintén 1000, később pedig 2000 koronára emelkedő s minden tanárt egyaránt megillető korpótlekkel; teljesíteni kellett a nyugdíjjarulekok fizetését; rendszerezíteni kellett újabb akadémiai és főleg gymnáziumi tanszékeket a párhuzamos osztályok szervezése miatt; úgy, hogy mindezek folytán igen rövid idő alatt *100,000 koronával* emelkedett a főiskola évenkénti kiadása.

Nem volt esoda hát, ha az államsegítségnek kér-

* Minden részrehajlás nélkül örömmel közöljük e beadvány szövegét. Szerk.

désével foglalkozni kellett, de nagy szerencse volt, hogy a főiskola mégis képes lett mindezen nagy szükségleteket a saját erőforrásaiból előteremteni. Ugyanis, a legutóbbi válság idején egyházkerületünk bölcsesége úgy döntött, hogy a felügyelete és gondozása alatt álló Vay-Mocsáry-alapot, a hagyomány szellemében konverszió útján inkább megnyitja, semhogy az egységes főiskola önállóságát megcsönkítsa. Kötelezve érezte magát erre azon történeti tény által, hogy ez a főiskola tisztán egy református tanintézet számára adott alapítványokon áll fenn és más számbavehető életforrása nincsen is ezen alapítványokon kívül. Azt a főiskolát, a melyre eleink mint a *Magyarországi Reformátusok Sárospataki Főiskolájára* hozták meg áldozataikat, kerületünk meg akarta tartani továbbra is egyházunk egyik világító tornyául, hogy a jövőendő eshetőségeivel szemben is, legyen azon a helyen egy erős vára a szabad szellemű köznevelődésnek.

Egyházkerületünknek eme döntését, úgy látszik, nagy örömmel, sőt lelkesedéssel fogadták sokfelé, sokfelől. Egyesek, főleg a főiskola hálás tanítványai, testületek, főleg az önkormányzat legbuzgóbb hívei, egymásután jelentkeztek adományaikkal ajánlataikkal, a főiskola föltartására; még maga a főiskola tanári kara is, nemes példaul, egyértelmű lelkesedéssel csatlakozott a megindult mozgalemhez és egymaga 10,000 koronás alapítványt tett, *új Vay-Mocsáry-alap* címén, a tanintézet önállóságának biztosítása nevében a főiskola javára.

Egyházkerületünket edesen érintette meg a hitbuzgóságnak ez a sokoldalú lelkes megnyilatkozása és ezen hatás alatt elhatározta azt, hogy emez újabb áldozatkészségnek *élő forrását egy mederben fogja összegyűjteni*, hogy szét ne folyjanak, sőt mind nagyobb értéket nyerjenek az egybefoglalás által. Fillérek, forintok, még ha oly buzgóságból származnak is, a mai kor nagy szükségletein keveset segíthetnek; de fillérek, forinttal együtt, ápolva és növelve, mint ápolta és növelte egyházkerületünk a Vay-Mocsáry ötezer váltó forintos, magában csekély, de nagy eszméjű és a válság idején megmentőnké vált alapítványt, nagy céloknak lehetnek előmozdítói az idők folyamán.

Egyházkerületünk ezt akarja elérni; a bizonytalan jövőendő számára kívánja főiskolájának alapjait szilárdítani a ma élő emberek hithűsége által. A protestáns önérték jeleit, mint csillagokat látva, e jelek után megyünk; a szívek önkényes felbuzdulását, mint a Bethesda tavának mozdulását tapasztalva, alkalmat akarunk adni minden szívnek, a melyek a mi érzéseinkkel összedobbanak, az áldozatkészségben való megnyilatkozására s nem követeléssel, még csak nem is nagy feladatainak felsorolásával állunk elő, mert azt mindenki tudja, hogy milyen jelentősége van egy, a versenyben minden körülmények közt megállani képes református ősi főiskolának, hanem egyszerűen erre hivatkozva *önkéntes, szabad elhatározásból folyó adakozásra* kérjük fel mindazokat, a kik egyházkerületünk álláspontját helyeslik és a Sárospataki Főiskolát régi hagyományainak alapján erősbbíteni buzgó szívvel óhajtják.

Kedves hitsorsosaink! Egyházunknak minden rendű és minden állású lelkes tagjai! de nem csak ti, hanem hazafiak, houleányok mindnyájan, a kik a protestantizmus multjából tudtok mellettünk valami jó tanubizonyságot felhozni, hozzátok fordulunk, hallgassátok meg a mi szíves kérésünket. Csak ősünk hagyományából élni, sőt a régi forrásokból táplálni még a jövőendő is, ne tartsátok sem elégnek, sem kényelmesnek; va' amely

küzdelmet és áldozatot vállaljatok ti is az elődök által ápolt eszmék érdekében. Felhívó szózatunkat fontoljátok meg és *Gyűjtő ivünkön* jegyezzétek fel adományaitokat, az ott foglalt utasítások értelmében. Drága lesz nekünk a legcsekélyebb adomány is. mert 10 év folyamán összegyűjtjük és egybefoglaljuk azokat, nyilván tartva e filléreket is és 10 év múltán összesítve az egészet, *új Vay-Mocsáry-alap* címén, a főiskola tartaléktökéje gyanánt.

Hallgassátok meg testvéri szózatunkat! A nagy nemzeti küzdelmek, sőt egyházunknak mai nap is eléggé nagy nemzeti küzdelmei nevében kérünk, hallgassátok meg.

Isten áldását kérve Reátok, Egyházunkra és Házunkra, testvéri szeretettel maradtunk

Sárospatakon az Ur 1902-dik, a Sárospataki Főiskola fennállásának 371-dik esztendőjében.

A tiszánineni egyházkerület és a Sárospataki Főiskola nevében

Kun Bertalan,

Fejes István,

Báró Vay Béla,

Dókus Gyula,

főiskolai főgondnokok.

főiskolai algondnokok.

Novák Lajos,

főiskolai közigazgató.

IRODALOM.

Előfizetési felhívás. *Protestáns asszonyok* címmel egy kötet életrajzot szándékozom kiadni. E kötet tartalmazni fogja Kálvioné, Lutherné, Melánkhtoné, Cvingliné, Lorántffy Zsuzsánna, Bethlen Kata, Cserey Ilona, Barcsay Ágnes életrajzát egyszerű stylusban, elbeszélés-szerű modorban megírva. Célom, hogy a hitközönység ebben a korban, a mikor a klerikálisok tatárjárása is eltiporni akarna bennünket erről a földről, a mely földet mi védelmeztünk, mi tartottunk meg az ő számukra is saját fájdalunk, saját vérünk árán, a lelkeket oda állított fényes példák által gondolkozásra indítsam s bennük a protestáns öntudatot növeljem. És én első sorban a nő szívére appellálok. Mert a nő az, a ki a családi szentélyben a sziveket formálja, igazgatja s mert a dicsőséges mult ragyogó fényét csak akkor remélem kivillanni ismét, ha olyan nőink lesznek, mint voltak a multban; ha nőink tudnak lelkesülni a mult nagyjainak tettein s tudnak másokat is lelkesíteni. Ezért első sorban e könyv a nők-höz szólana. De minthogy kötetem alakjai olyanok, hogy azoknak életét minden protestáns embernek ismerni kellene, azért úgy vélem, nem teszék helytelen dolgot, ha föl hívom rájuk minden igaz protestáns ember figyelmét. Nem akarok reklámot használni. Annyit azonban említhetek, hogy ilyen életrajz-gyűjtemény, mely hasonló irányban szerkesztett volna s a melyben a nagy reformátorok feleségeinek életrajzai is benne foglaltatnának — tudomásom szerint — nálunk eleddig nincsen.

A kötet, ha kellő előfizető jelentkezik, pünköstre fog megjelenni. Ára a füzöttnék 2 korona, a kötöttnek 3 korona. Az előfizetők névsorát legkésőbb március végéig kérem hozzám megküldeni. Megjegyzem, hogy ha az előfizetési díj előre megküldetik, a kötet bérmentesen

fog az előfizetők címére expedíaltatni. Gyűjtőknek tiz előfizető után egy tiszteletpéldánnyal szolgálók.

Szentleányfalva, (posta : Arad.) 1903. febr. 26.

Juhász Sándor.

ev. ref. lelkész.

„**Protestáns Pap.**“ XXIV. évfolyam 1. szám. Kölesd, 1903. január. Szerkesztik és kiadják *Lágler Sándor* kölesdi ev. pap. *Kálman Dezső* kölesdi ev. ref. pap. Nyomatott Kecskeméten.

Elég hosszú életü folyóirat ez a magyar prot. Sionban. Ma-holnap jubilálhat. Egyetlen ilyen irányu lap társa sem mondhatja el ezt nálunk magáról. Hanem mintha kimerültek volna a munkatársak! Nem adnak olyan evangéliomi erőttől duzzadó beszédeket, mint csak nem régiben is. Nem a mostani szám tartalmát érinti e megjegyzésünk. Ez eléggé érdekes és változatos.

A füzet elején a mi kedves poétánk *Szabolcska Mihály* közöl egy kis 3 strofás poémát, mely közvetlenségével és vallásos meleg tartalmával bilincsel le bennünket.

Majd a vasárnap megszenteléséről *Sass Lajos* galsai ev. pap értekezik. Tartalma eléggé érdekes. A nép számára van írva és meg is teszi kellő hatását a mi népünk szívéhez.

Majd *Lévay Lajostól* van közölve egy közönséges beszéd : Zsolt. XXIII. 1—6. versei felett. A beszéd éppen nem felel meg a homilétikai követelményeknek. Felosztás nélküli vallásos elmélkedés ez; de azért mélyen jár és mélyen szánt, a mint ez már a mi *Lévay Lajosunknál megszokott* dolog. Több ilyen tartalmu beszédet szívesen látna a prot. olvasó közönség e folyóiratban.

Ezután egy farsangi beszéd jő *Stapfer* után *Mihály Akos* árpástói ref. pap fordításában. Népies beszéd mely azonban helylyel közel nagyon is póriássá válik. Az ilyen kifejezés: „*cimbora*“ megjárja kortársunkban, de nem Istenházába való.

Majd követi ezt egy esketési rövid beszéd ismeretlen szerzőtől s ezután pedig egy délutáni beszéd van közölve *Szekeres Mihály* esperes tollából. Egy rövidke vázlat ez, a melyet haszonnal fel lehet használni és kidolgozni szószéki beszédnek.

Tantó János kapdaci ref. pap templomszentelési áhitatos imája után, a füzetet *Szabó József* szalonnai ref. papnak Kalas Zsigmond 90 éves ügyvéd felett tartott elmélkedése rekeszti be.

E jó hírü folyóiratot melegen ajánljuk a prot. olvasó közönség pártfogásába. Előfizetési ára egy egész évre 8 korona.

— k.

Szomorú idők. Így lehetne azokat a korszakokat nevezni, melyeket *Acsády Ignác*, *A Magyar Birodalom Története* címü nagyszabásu munkájának 9-ik és 10-ik füzetében tárgyal. Az előbbiben főleg II. Endre uralkodását, az utóbbiban pedig IV. Béla második honalapító munkáját és a tatárpusztítás tragoediáját rajzolja. Mindkettőben meglep *Acsády* szempontjainak eredetiségével, melyek folytán egészen újszerűnek tetszenek előttünk azok az események, melyekről azt hittük, hogy már jól ismerjük más történeti munkák előadásából. Vajha minél szélesebb körökbe behatolnának *Acsády* magvas és a mellett népszerű, szépirodalmi olvasmányként ható fejtegetései, melynek fonalán megmutatja, hogy II. Endre idejében nem a király hibái idézték fel a zür-zavart, hanem a közszellemnek a romlottsága.

Acsády könyvéből megtudjuk, hogy azok, kiknek hivatása a nemzet vezetése lett volna, önző érdekeknek áldozták fel az ideális célokat, és hogy ezeknek a vezetésre hivatott köröknek és tisztviselőknek köréből kiáradó romlottság megmetélyezte a nemzeti testnek minden egyes szervezetét, úgy, hogy még az igazságszolgáltatás is kizsákmányoló céloknak lett eszközévé! E cél érdekében egymásra uszították az országnak egymással békében élő elemeit és a felekezeteiket és megbénították a király és nemzet erejét. Mert II. Endre el volt telve jóakarattal, védte a termelő munkát és szeretettel gondozta országa gazdasági fejlődését. Kudarcainak okát nem benne kell keresnünk! Így mutatja azt ki Acsády, megértetvén azt is, hogy a magyar nép lelkében a jónak olyan tökéje halmozódott fel, hogy még ez a rettenetes mótely sem tudta megsemmisíteni. Mese csak, hogy az ország szegénységbe és nyomorba süllyedt. Magyarország erős volt és gazdag, annyira, hogy még a tatárpusztítás sem bírta tönkre tenni. Csak így érthető a gyors fellendülés, csak így érthető, hogy IV. Béla csodálatos buzgalma, kitartása, munkaereje olyan gyorsan megtermé gyümölcseit! Megrázó képekben festi Acsády a tatárjárás borzalmait, de sokkal tanulságosabbak azok a fejtegetései, melyekben IV. Béla ujjá szervező, ujjá teremtő munkásságát magyarázza. Acsády történetírása az igazi történetírás: gyönyörködtet és tanít, mutat és megértet, vezet és felvilágosít. A szó szoros értelmében felvilágosít, mert a legendás köd mögül kihámozza az igazságot, mely nem mindig a legkelesemesebb, de mindig a legfenségesebb!

A „Tudományos Zseb-könyvtárról“ az „Országos középiskolai Tanáregyesületi közlöny“ 1903. február 22. számában a következőképpen nyilatkozik:

Ez az életre való vállalat nemrég jubilálta meg egész csendben 100-ik füzetének megjelenését. A jubileum abban állott, hogy 100-ik füzetül „A magyar művelődés történetét“ adta ki Dr. Bartha József tollából. Méltó ez a jubiléum a vállalatnak, mely a többi 99 füzetrel is a magyar művelődés ügyét szolgálta.

Illő dolog, hogy mi magyar tanárok tudomást vegyünk róla. Illő pedig azért, mert nálunk nagyon is kedveltek és elterjedtek a hasonló német vállalatok, nagyon szívesen veszik pl. a Sammlung Göschen hasonló füzetait, pedig drágábbak, néha éppenséggel nem jobbak a magyar füzeteknél.

Valóban örvendetes jelenség, hogy a „Tudományos Zsebkönyvtár“ meg tud élni, s prosperál. Örvendetes, mert a füzetek mind csakis tudományos jellegűek, s nem szépirodalmiak. S ime, mégis veszik. *Látszik, hogy valóban napi szükségletté válik lassankint a tudomány nálunk is. S örülhetünk, hogy ezt a szükségletet magyar forrásból pótolhatjuk, s nem szorulunk a külföldre.*

A vállalat egyes füzetei természetesen különböző értékűek. A szerzők tehetsége, arravalósága különböző. De konstatálnunk kell, hogy általában a kellő színvonalon áll a vállalat, s bátran ajánlható mindazoknak, a kik ily rövid kompendiumoknak szükségét érzik.

Kívánatos, hogy különösen a tanárvilág ismerje, s tudja, mily véleménynyel legyen róla. Tapasztalható, hogy míg a külföldi vállalatokat habozás nélkül legtöbbször melegen ajánlják, néha még akkor is, ha nem ismerik, addig a magyar munkát sajtósájos előítélettel fogva nem ajánlják, mert nem ismerik, s nem is törekednek megismerni.

A „Tudományos Zseb-könyvtár“ bátran ajánl

ható. A füzetek szerzői jórészt tanár-emberek, kik a magok szakmája terén jó nevet vívtak ki.

Az ilyen füzetek szerzőjétől két tulajdonságot kívánhatunk meg: az egyik az, hogy legyen kellő tudományos készsége, a másik pedig, hogy világosan s áttekinthetően tudja adni tárgyát. Nem keresünk eredetiséget e könyvben, csak azt kívánjuk, hogy foglalják össze számunkra a tudomány mai eredményeit röviden és világosan. A legtöbb szerző ennek a feladatnak derekasan megfelelt. . . .

A füzetek igazán szépek, tisztán vannak nyomtatva s áruk valóban olcsó. Egy füzet 60 fillér.

A tanár bátran ajánlhatja tanítványainak a füzetet, stb. stb.

KÜLFÖLD.

Amerikai levél.

Hegedüs Loránt, a kivándorlás ügyének egyik legalaposabb ismerője, ki nemes ambícióból kifolyólag es azzal a céllal jarta volt be Amerikát, hogy komoly tanulmányozásának s megfigyeléseinek eredményét az ország javára értékesítse: a múlt év dec. 16-án, a kivándorlási törvényjavaslatok tárgyalása alkalmából nagyszabású és tartalmas beszédet mondott el a képviselőházban. Ennek a beszédnek különösen az a része ragadta meg figyelmemet (s a beszéd e részével jelen szerény közleményemet összekötöttem-be is akarom hozni) a melyben Hegedüs, nagyon eles megfigyeléssel arra mutatott rá, hogy az amerikai magyarság jelen társadalmi berendezkedettségére, eddigi minden irányú szervezkedése a fennálló és létező magyar egyházak befolyása, vezetése és ellenőrzése alatt áll. Az amerikai — magyar társadalmi élet — mint azt helyesen aposztrofálta Hegedüs az egyletekben és az egyletek által functionál. Ez csakugyan így is van. A több mint háromszázat számláló s legtöbbször tekintélyes alaptőkével rendelkező amerikai magyar egyleteknek csak elenyészően csekély hányadáról mondhatjuk azt, hogy indifferentens az egyházi és kulturális mozgalmakkal szemben. Kisebb nagyobb mértékben minden egylet alapszabályszerűleg is engageálva van az egyes egyházak fenntartási kötelezettségében való részvételre. Még inkább áll ez a kifejezetten templomi egyletekre.

S az amerikai magyarság dicséretére legyen mondva, egyes egyleteink szinte erejüket túlhaladó áldozatkészséggel és lelkesedéssel támogatják az egyes egyházakat hivatásszerű misszióikban. Vannak egyletek, melyek évente 1000 koronát is meghaladó adományt juttatnak a patronatusságuk alatt álló egyházközségeknek. S míg ez így van és így lesz, addig az amerikai magyarság szívében az istenífelem, a vallásosság s ezzel együtt a hazafiasság szent érzelmei elhalaványulásától nem kell tartanunk! Az egyházi élet ma elevenebb körünkben, mint bármikor az előtt volt vagy lehetett, a hithűségnek, vallásosságnak, egyházhoz való ragaszkodásnak napról-napra meghatóbb és fölemelőbb jelenségeivel találkozunk.

Egyre-másra alakulnak egyházközségek; épülnek újabb templomok a magyarság lakta népesebb coloniákon s az amerikai magyarság őszinte buzgóságának legfényesebb bizonyossága az, hogy ezek az egyházközségek és templomok — kivétel nélkül mind — a hivek

önkéntes, jó szivü áldozatkészségéből — s nem kény-
szerült adókból — tartatnak fenn. Ez idő szerint még
természetesen nemeslelkü angol ref. testvéreink segé-
lyét is igénybe kell vennünk. de hova-tovább annyira
megerősödnek, — különösen régebbi — egyházaink,
hogy azok képesek lesznek Isten segítségével, önmagu-
kat fenntartani.

Néhány egyházunk mult évi költségvetésének be-
mutatásával is óhajtom illusztrálni azt az elvitathatlan
és örvendetes tény, hogy az amerikai magyar refor-
mátusság itteni egyházai, templomai fenntartására a
legnagyobb elismerésre méltó áldozatkészséget hozza meg.

Itt van p. o. a clevelandi egyház érdemes lelki-
pasztorának, Csutoros Eleknek mult évi jelentése egy-
háza anyagi állapotáról :

1. maradvány volt az 1901. évről	2000	frt.
2. perselypénz volt 1902-ben	1300	"
3. önkéntes egyh. járulék a tagoktól	2500	"
4. vidéki hivek önkéntes adománya	450	"
5. hivek önkéntes adománya új temp- lom-építési alapjára	2150	"
6. bevétel mulatságokból	650	"
7. ref. férfi-egylet adománya	250	"
8. ref. énekkar adománya	250	"

Összesen : 9550 frt.

Ime ez az egyetlen egyház közel tíz ezer forint évi be-
vételt feltüntető költségvetéssel dolgozik! Nem csalódom,
ha kifejezést adok ama véleményemnek, hogy bizony
még legnagyobb hazai gyülekezeteink között is kevés
van, melynek hivei egy év alatt ilyen tekintélyes sum-
mát hoztak volna elő önkéntesen, jó szivból, anyaszent-
egyházunk oltárára! A bridgeporti egyház buzgó lelkésze
Kalassay Sándor szintén nem kevésbé fölemelő adato-
kat hoz nyilvánosságra az ő-esztendő bejáró lelkipász-
tori jelentésében.

Az ő egyházának mult évi készpénz maradványa volt	950	frt.
egyháztagsági önkéntes járulékokból az év folyamán bejött	1150	"
perselypénzből	1250	"
egyházi ingatlan jövedelméből	460	"
különböző kegyeletes egyházi és is- kolai célokra adományok	750	"
sorsolásból jövedelem	350	"
mulatságokból	250	"
énekkari alap	400	"
különleges jövedelme	125	"

Összesen : 5685 frt.

a mi bizony szintén elég tekintélyes summa egy arány-
lag kis gyülekezettől, melynek tagjai szinte kizárólag
egyszerű munkás emberek.

Szent vallásunk iránti égő szeretetöknek, és ál-
dozatkészségöknek tündöklő szép jelét adták, a bridge-
porti egyházzal régebben filiát alkotott, ma már önállóan
működő So-norwalki kisdud egyházunk tagjai is. Ime e
kis egyház mult évi költségvetésének (bevételének)
adatai :

maradvány 1901-ik évről	500	frt.
gyülekezeti tagok önkéntes adomá- nyaiból bejött	640	"
perselypénzből	570	"
torony-építésre önkéntes adományok	880	"
vidéki hivek adománya	85	"

mulatságból	150	frt.
2 egylet adománya	50	"

Összesen : 2875 frt.

Nem célozom e jelen cikk keretében összes ame-
rikai magyar ref. egyházaink költségvetéseit részletesen
ismertetni, csak épp a mustratio kedvéért mutattam be
három egyházunk mult évi költségvetésének bevételi
részleteit. Az Egyesült Államok területén ez idő szerint
összesen 10 magyar református egyházunk van és pe-
dig a következő városokban :

New-Yorkban, Bridgeporton, So-norwalkon, Tren-
tonban, Johnstownban, Pittsburgban, Clevelandban,
Phoenixvilleben, Toledóban és Chicagóban. Szerveke-
dés stadiumában vannak a philadelphiai, newbruns-
wickei, passaicai, porthamboyi és daytoni egyházi körök.

Jelenleg három, organisált egyházunk u. m. a
toledo, phoenixvillei és johnstowni kénytelenek lelkész-
hiány miatt a rendes lelkészi szolgálatot nélkülözni.

Hogy lelkészeket kapni nem tudunk, egyik oka
ennek bizonyára az otthon is sok bajokat okozó lel-
készi hiány, de oka bizonyára az is, hogy magyaror-
szági egyetemeres ref. egyházunk legfőbb hatóságai vajmi
keveset látszanak érdeklődni az amerikai magyar re-
formátusság sorsa, helyzete, szükségletei iránt. Közel
százezer ref. magyar ember él ez új haza földjén.
conventünk zsinatelőkészítő bizottságának munkálatai
között azonban hiába keressük nyomait annak a törek-
vésnek, mely az amerikai magyar reformátusságot a
hitestvéri szeretet kötelekeivel az anyaegyház testéhez
óhajtáná kapcsolni. A mult évi conventi gyűlésen Gróf
Tisza István e nemes szivü, és egyházunk minden ba-
jait melegen átérző főur vállalkozott ugyan a pusztai
kiáltó szerepére, de az ő felszólalása is viszhang nél-
kül enyészett el!

Vagy odahaza még mindég csak a költő régi nó-
tája járja : ti csak várja . . . várja . . . várjatok ! ? . . .

Chicago Ills.

Harsányi Sándor,
ev. ref. lelkész.

NEKROLOG.

SZŰK KÁROLY.

1858—1903.

(Folytatás és vége.)

E kis fiu koporsója mellett is én jelentem meg
az evangélium vigaszával. Az egymást követő halálese-
tek leverő hatása alatt megtört lelkésztárs támogatására.
Ott állott már akkor a koporsó mellett a második fele-
sége is. Az 1893-ik év szeptember havában eskettem
össze Károly barátomat Posta Erzsebettel, a kivel kö-
zel egy évtizeden át boldog házasságban élt. De a bol-
dogság napjának felderülte előtt még egy rendkívül
nehéz . . . hitöket, türelmököt megkísértő próbát kelle
kiállaniok! . . . Nagy megpróbáltatás volt, de a mely-
ből tisztán került ki. Ne szóljunk erről többet . . . A
rágalom ellen a legbecsületesebb ember sincs biztosítva.

E megpróbáltatás elhordozása után derült fel a
kürti lelkészcsaládra a boldogság napja. A boldog há-

zasságot 2 leány és 1 fiu gyermekkel áldotta meg Isten! Oh, hogy e boldogság egy évtizedre sem terjedhetett! Hogy ennek lehanyaglását most ifju özvegynek s három kis árvájának kell siratnia! Vegye őket kegyelmébe az Özvegyek s Árvák Istene!

Ilyen volt szegény jó Károly barátomnak a családi élete. Sok küzdelem, sok szenvedés! kevés öröm, kevés boldogság!

De az ő szívós, kitartó akaraterejét, izzó munkakedvét mindez nem törte meg. Sőt mint a pálma önterhe alatt, úgy nőtt ő mind nagyobbra-nagyobbra, otthon a maga gyülekezetében is, egyházmegyénkben is.

Othonn a gyülekezetben egymásután építi újra a templomot, lelkészlakot, iskolát. Majd új tanítói állást szervez, egyházának anyagi s szellemi ügyeit rendbe szedi. Közben a községi ügyek terén is vezérszerepet visz. Midőn mindezekkel rendbe jött, hivei óhajára, temetkezési társulatot, majd önszegélyző s hitelszövetkezetet szervez. Körültekintő s tapintatos vezetése mellett felvirágozik, s virágozik mindenik. Ő reá igazán el lehetett mondani, hogy „minden volt mindenkben!” Nem csak lelképásztora, hanem atyja, tanácsadója vezére volt a gondjaira bízott nyájának. A mi haladást mutatott Tiszakürtön az egyház, a község két évtizedes története, az mind össze van forrva, elválaszthatatlanul az ő két évtizedes lelkészi s társadalmi tevékenységével. Valóban nem lesz könnyen pótolható az az űr, a melyet váratlan kidőlte egyházában okozott.

Érdemeinek méltánylásául, Heves-Nagy-Kunsági egyházmegyénk az 1892-ik évben aljegyzővé, — majd az 1896-ik évben tanácsbíróul választotta el. Mindkét tisztségben ismert szorgalmával híven munkálkodott. Nagy fáradsággal állította össze az egyházmegye közgyűléseinek betűrendes tárgymutatóját az 1871-ik évtől az 1890-ik évig. Mint az egyházmegye tanügyi bizottságának egyik buzgó tagja, — a kánonszerű egyházlátogatások alkalmával közszeretben álló esperesünknek odaadó hű munkatársa vala. Egyszóval a munka embere volt otthon a gyülekezetben is, egyházmegyénkben is. Ezért fájjaljuk, hogy ily hamar kelle őt elvesztenünk, hogy élte delén kelle sirba szállnia!!

Az a betegség, mely őt tőlünk elrabolta körülbelül egy esztendővel ezelőtt kezdődött influenzával. Azután fejugásról, fejfájásról panaszkodott. Hasztalan kereste fel több ízben a fővárosi orvosokat is, nem tudtak rajta segíteni. Halála előtt egy hónappal volt nálam utoljára. Akkor már némi türelmetlenség látszott rajta a miatt, hogy nem tud a fejfájásától szabadulni. El is tervezte, hogy, a mint a karácsony és új év körüli nagy lelkészi munkákat elvégezi, ismét elmegy gyógyíttatni magát.

El is ment Debrecenbe január elején rokonai körébe gyógyulást keresni. Gyógyulást nem talált, hanem talált ott halált. Pár heti Debrecenben tartózkodása és négy napi kínos tusa után 1903. jan. 22-én hajnalban, agyhártyalob ölte meg.

Szegény ifju felesége, kit a rokonok sürgöny útján hívtak betegágyához már csak holttestére borulhattott a jó férjnek, ki három kis árvájával hagyta őt el.

Temetése Debrecenben kezdődött, Tiszakürtön végződött.

Debrecenben tanuló társa s jó barátja Eröss Lajos volt lelkész jelenleg theol. tanár mondott felette imát. A család terve szerint ott tették volna őt sirba is, de a tiszakürti gyülekezet, mely e tényével őszinte ragaszkodásának adott kifejezést, úgy akarta, hogy elvesztett pásztoraának hamvai ott porladozzanak, a hová az,

két évtizeden keresztül, annyit kísért már ki, hivei közül; úgy akarta, hogy a jó pásztor még poraiban is együtt maradjon nyájával. Ezért haza hozatta annak hamvait.

A gyászos özvegyen kívül, egyházmegyénk esperese, kit annyszor kísért egyházlátogató körútjában, Török Imre kunhegyesi s Szabó Sándor turkevei lelkészek társaságában kíserte a halottat utolsó vasuti útján haza!

A homoki állomástól jan. 25-én Vasárnap reggel szállított a kettős koporsóba zárt halott haza. A község utcáin keresztül tengernyi néptől kísértetve csendesen közelgett s délelőtt 1/22 órakor érkezett a lelkészlak udvarára a koporsó, néma lakójával, a holtan haza érkezett lelképásztorral. Valóban megható volt ez a jelenet, melynek láttára szem nem maradt ott könny nélkül, szárazon.

Azután átkísértük a halottat a templomhoz, melyet teljesen betöltött a gyász istenitiszteleten résztvevő gyülekezet. Itt Török Imre kunhegyesi lelkésztársunk mondott igen szép és megható egyházi beszédet. A sirnál e sorok írója bucsuzott el az elköltözött jó baráttól, és a sirt körül álló 9 lelkésztárs nevében a hű pályatárstól.

Kedves barát, hű szolgatárs pihenj békén. A sirontuli viszontlátásra Isten veled!

Tiszasas, 1903. febr. 22.

Sarkadi N. Imre.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Az egyházmegyei közgyűlések** küszöbön vannak. Ezeknek a gyűléseknek tárgyalásai és végzései tekintve a konvent által elfogadott zsinati törvénytervezeteket, most kétszeres jelentőséggel bírnak. A közérdek követeli, hogy mindenik egyházmegye állásfoglalása nyilvánosságra jusson. Tisztelettel kérjük azért az egyházmegyék Nt. elnökségeit, hogy sziveskedjenek akként intézkedni, miszerint a vezetésök alatt lefolyt egyházmegyei közgyűlésekről a referádák lapunkhoz idejében beküldessenek s ekként azoknak közzétévése lehetséges legyen. Azok a törvénytervezetek még nem törvények; 10 esztendőt magában foglaló jövendőnk fontos érdekei parancsolják, hogy az egész tervezet minél alaposabb megvitatásban részesüljön s a kialakult közvélemény a meghozandó törvényekre döntő befolyást gyakoroljon. Ezért vagyunk bátrak fent megnevezett kérésünkkel az illetékes tényezőkhöz fordulni.

— **Tollhiba.** A bihari egyházmegyébe kebelezett jákóhodosi ev. ref. másodosztályu lelkészi állásra meghirdetett pályázati szövegbe, mint az illető esperes ur írja, véletlenül egy kis tollhiba csuszott be. Nem lényeges s inkább csak a formát érdekli ez, a mennyiben t. i. a lelkészi föld állami adójának nem egynegyedét, hanem háromnegyedrészt köteles a lelkész 96 (kilencvenhat) korona értékben fizetni. Az összeg tehát a mult alkalommal is helyesen közöltetett már; csak annyiban változik az előbbi szöveg, hogy ez a 96 kor. az állami adónak nem egynegyede, hanem háromnegyedrésze.

— **Katekheták.** Vettük s szösz szerint adjuk a következő sorokat: *Felhívás a magyarországi ev. ref. hitoktatókhoz.* Kedves Kartársak! Az utóbbi évtizedekben falusi népünknek a nagyobb városokba való

özönlése s azokban a változott viszonyoknak megfelelő tanintézetek előállása, továbbá iskoláinknak — sajnos — mind sűrűbbé vált államosítása szükségessé tette egyházunk egy újabb szervének, a katechetái állásoknak megteremtését. És mégis . . . ! Ime előttünk fekszik a zsinati törvénytervezet, mely a nem felekezetihez tartozó különböző foku tanintézeteknek lelkesítő jellegű vallásánairól, illetve hitoktatásokról egy árva szóval sem emlékezik meg. Nehogy azért a küszöbön álló zsinat is a „De katechetis, qui non sunt, nulla quaestio fiat“ álláspontjára helyezkedvén, bennünket agyonballgatással mellőzzön s egyházunk szervezetében való jogviszonyainkat rendezetlenül hagyja: a budapesti ev. ref. katecheták testülete elhatározta, hogy egyházi hatóságaink útján a zsinat elé juttatja kérelmet, a melyben jogállásunk tisztázását, testületünk tagjainak az alkotmány sáncái közé leendő bevételét sürgetni fogja. Hogy e kérelmünk nagyobb súlytal essék a mérlegbe és hogy ne láttassunk önzőleg csak a magunk érdekét szolgálni: hozzátok fordulunk vidéki kollégáink, kecskeméti, aradi, kolozsvári stb. katecheták! Csatlakozzatok mozgalmunkhoz! Vigyéktek ti is méltányos kérelmeiteket a zsinati törvénytervezet feletti véleménynyilvánítás céljából összehívandó egyházmegyei közgyűlés elé, hogy azok felsőbb fórumainkat is megjárva, az ország több vidékéről jövő kérelem együttesen kerüljön majd az egyházi törvényhozás asztalára. Mi programot nem adhatunk, legfeljebb tanácsal szolgálhatnánk irányítástok végett. Ti magatok ismerhetitek legjobban saját viszonyaitokat s azokból folyó kívánivalókat. Siessetek! Rövid az idő. Periculum in mora! Kartársi üdvözlettel a budapesti ev. ref. katecheták testülete.

— **A „Kossuth-alap“.** Főiskolánk kiegészülésre, gyarapodásra váró alapjai között kezel a pénztár a fentebbi név alatt egy szerény alapítványt, mely az örökre nagy nevű honli halálózása idején képződött. E csekély tőkével (mindössze 214 k. 65 f.) rendelkező alap érdekében hasztalan tettek kísérletet egyesek, gyarapodás tekintetében az alap eddig csak az évi kamatbevétel tőkésítésére volt utalva. A növelést celozta az a kísérlet, hogy a Dóczy Imre jeles tollával megírott emlékbeszéd kinyomatott példányainak tiszta haszna ide fordíttassék. Azonban a remek nyelvezetű mű elárusításából nem sokkal jött be több, mint a mennyit a nyomtatás költsége felemésztett. A megmaradt példányok elárusításával időnként eredménytelen próbálkozások történtek s a beszédekből közel ezer példány ma is eladatlanul hever. Kapcsolatos ezzel az ügygyel főiskolánk tanítóképzőintézetű ifjainak az a buzgalma, melynél fogva a főiskolai diszteremben márc. 15-én igen szépen sikerült ünnepélyt rendeztek s gyűjtést eszközöltek a közönség körében a „Kossuth-alapra“. Az első kísérletnek elég szép eredménye volt, mert 29 k. 32 fillér gyűlt össze, mit a lelkes ifjak be is adtak a főiskolai pénztárba. Legőszintébb elismerésünket fejezzük ki ifju barátaink nemes buzgósága felett, kik megmutatták, hogy nem tartják elégnak a szóval való lelkesedést a nemzeti ünnepnapon, de felhasználják az alkalmat, hogy a szónál maradandóbb emléke maradjon az ünnepelésnek. Jövőre tanácsoljuk, hogy az adakozó közönség megnyilatkozott szíves hajlamait azzal is tartásák ébren s viszonzozzák, hogy a fennemlített emlékbeszéd-példányoknak a megjelenő közönség közt való kioszthatása tekintetéből szerezzenek maguknak az illetékes hatóságtól annak idejében engedélyt, ha a gyakorlatba vett ünnepélyt jövőre is megtarthatják. Ismételten dicserettel s elismeréssel emeljük ki ifjaink törek-

vését, hazafias buzgókodását, az ünnepély tartásában tanusított kiváló ügyességét, melylyel már nem első ízben vonta magára a közönség méltó figyelmét.

— **Szavazatbontás.** Az egyházkerületi világi tanácsbíróra beérkezett szavazatok f. hó 20-án bontattak fel a püspöki irodában. Eredmény: Széll Akos kapott 209; Géresi Kálmán 135; Padrah Sándor 102; Mezőssy Béla 86 szavazatot. Általános szavazattöbbséget senki sem nyervén, a két legtöbb szavazatot nyert egyén, t. i. Széll Akos és Géresi Kálmán között új szavazat rendeltetett el. Szavazatok beadási határideje április hó 20.

— **A „fogoly pápa szegénysége“.** Egyidőben forgalomban volt a „vaticán foglya“ s a „fogoly pápa“ kifejezés használata. Mostanában azonban nemcsak mellőzni kezdték, de végleg el is felejtették a szánakozásra serkentő szólam alkalmazását, főleg az utóbbi évtizedben; valóban egészen észrevétlenül ment az ki a divatból. De azért a „fogoly“ klerikális hadserege emberül megtette a szolgálatot, hogy a péterfillérek legközelebről is busás mennyiségben guruljanak a vaticán kinestárába. Az „Alkotmány“ tudósítása szerint 600,000 frank péterfillér gyűlt a pápa pénztárába Ezenkívül egyéb ajándékok sem hiányoztak, pl. bizonyos arany kulcsok, melyek „nem valami remek művek ugyan, de értékük azért nagy, mert 10,000 aranyat rejtenek magukban.“ Persze, ez a fő, Broschi bibornok, a ki a kulcsokat a „szentatya“ lábai elé tette, alig tudta azokat felemelni. Kapott meg a pápa egy hármass arany koronát, — mely „remeke az ötvösségnek,“ s melyről a magyar-honi klerikális ujságok fennen hirdetik, hogy annak költségeit tulnyomó részben magyarországi római katolikus hívek adták össze. Hát ilyen az embernek fia, maga magát megadóztatja, hogy aztán annak segítségével a hierarchia viszonzasul szellemi békét verjen a lelkekre; arany koronára valót gyűjt annak a számára, ki magát a világidvezítő Jézus Krisztusnak az utódául szeretné tekinteni, a kinek pedig nem volt fejt hol lehajtania. Hát csak hordjátok kifele az ezreket a hazából a szegény római pápa sorsának az enyhítésére, ide haza ugy se rongyos senki, nem éhezik senki, s nem fázik senki . . .

— **Az első Index librorum prohibitorum,** vagyis a tiltott könyvek első jegyzéke Velencében jelent meg 1491-ben. Az első nagyobb szabású Index azonban 1546-ban tételtek közzé. Ennek az Indexnek érdekes tévedése többek közt, hogy eltiltotta „Verulami és Bacon“ műveit, úgy gondolván, hogy ez két különböző személy. A csillagászati modern ismeretek alapvetőinek Keplernek és Kopernikusnak a művei is az Indexre kerültek évről évre, azonban Keppner és Kopernikusnak a követői rohamosan szaporodván, már 1757-től fogva ezeknek a nevei helyett az Index csak ezen szavakat tartalmazza: „Mindazok a könyvek tiltva vannak, a melyek azt tanítják, hogy a föld forog és nem a nap.“ A Vatikán merészen szembe szállott a tudomány vívmányaival, mindaddig, míg csak meg nem győződött arról, hogy Keppner és Kopernikussal szemben az Index többé semmit sem bizonyít, sőt magát már nevetéssé is teszi. Ez az időpont 1835-ben következett el, a mikor is megszűnt a fenti tilalom. Különbösen anynyi bizonyos, hogy az Indexben a tudomány és irodalom legnagyobb alakjainak a neveivel találkozunk. Ime ott vannak az Indexben a következő nevek is: Spinoza, Malebranche, Locke, Dávid Hume, Schoppenhauer, Fichte, Gibbon, Lammenais, Victor Hugo, George Sand, Quinet, Michelet, Renan. Dollinger stb.

— **Veronika kendőjének** (több más között) a bordeauxi egyházmegye is tulajdonosa és ennek tisztelete Bordeauxban egészen 1850-ig meg volt engedve, ebben az évben azonban a pápa ennek a kendőnek a tiszteletét eltiltotta, mivel (véletlenül) a római Szent Péter templomban is őriznek egy ilyen kendőt. Veronika ugyanis az a jeruzsálemi jámbor nő volna, a ki Krisztusnak a Golgotára vezető uton kendőjét nyújtotta át, hogy izzadságát letörölje és midőn kendőjét visszakapta, Krisztus tövissel megkoronázott fejének képe maradt rajta. A Mabillon és Papenbroek által védett vélemény szerint a Veronika név csak tévedésből keletkezett, a mennyiben e szavakat: „vera icon“ egy szóba foglalták és Veronikát csináltak belőle. Tényleg, a középkori írók nem említnek semmiféle szent Veronikát, hanem csak magát a képet nevezik így. Rómába is csak 705-ben került a kép. Különböző többek közt Milánó és Jaen városok is dicsekednek egy-egy példánnyal. A pápa véleménye szerint azonban természetesen a római példány az eredeti s valószínű, hogy a pápa a bordeauxi példánynak 1850-ben betiltott tiszteletét most sem fogja engedélyezni!

Mindenki tudja hogy a Mauthner-féle impregnált takarmányrépamag a legnagyobb termést adja, hogy konyhakerti magvaiból a legjobb főzelék és zöldség terem és hogy virágmagvaiból fakad a legszebb virág. Szóval a Mauthner-féle magvak a legjobbak, készletei a legnagyobbak és arai igen olcsók.

— **Elő kerítés.** Kinek olcsó, örökös és teljesen áthatlan kerítésre szüksége van, azt csak Gleditschia (koronatövis, krisztustövis vagy tuskés lepényfa) csemétekből készítheti legbiztosabban. Nagyobb és kisebb birtokok, hegyközségek, legelők, udvarok, majorok, kertek, temetők stb. stb., a legolcsóbban úgy keríthetők körül, hogy teljesen kulcsesal zárhatók. Ezer csemete elegendő kétszáz méter kerítéshez. Minden rendeléshez

rajzokkal ellátott ültetési utasítás mellekeltek. Színes fénynyomatu diszes árjegyzékeket bárkinek ingyen és bérmentve küld az „Érmelléki első szőlőoltvány-telep,“ Nagy-Kágya, u. p. Székelyhid, melynek lapunk mai számában megjelent hirdetésére felhívjuk olvasóink figyelmét.

Tartalomjegyzék: A belhivatalnokok anyagi ellátásáról. Zoványi Jenő. — **Tárca:** Szabolcska mint protestáns vallásos költő. Teleky Janka. — Zsinatunk küszöbén. dr. Márk Ferencz. — A törvénytervezetről. Fe sővégesi. — **Közéletünk:** Hoffmann és Kronovitz ajánlata. Hoffmann és Kronovitz. — Felhívó szózat a sáros, ataki főiskola érdekében. Kun Bertalan, Fejes István, Báró Vay Béla, Dókus Gyula, Novák Lajos. — **Irodalom.** — **Külföld:** Amerikai levél. Harsányi Sándor. — **Nekrológ:** Szűk Károly. Sarkadi N. Imre. — **Különfélék.**

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Most jelent meg:

Szügyi József. „Négyhangu magyar ev. ref. Chorálkönyv“ II. kiadása. Ára 8 korona.

Szügyi József 225 orgona előjáték ára 6 korona,

és

Van-Oosterzee, „a Heidelbergi Káté 52 egyházi beszédben. Ára a 2 vaskos kötetre terjedő műnek füzve 10 kor., csinos és erős vászonkötésben 12 kor.

Megrendelhetők a kiadónál:

László Albert és Társa

a tiszántuli ev. ref. egyh.-ker. kizárólagos bizományosánál
Debreczenben.

Az utóbbi 2 koronás havi részletfizetésre is.

A tavaszi idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.